

STUDENTENBEWEGING EN V.B.

A. KATHOLIEKE STUDENTENBEWEGING TOT 1918.

1. UIT LETTERGILDEN ONTSTAAT EEN NATIONAAL VERBOND (1830-'80). De Belgische grondwet van 1830 bepaalde de vrijheid van taalgebruik. Onder invloed van de liberale burgerij werd dit artikel slechts eenzijdig toegepast. Alle sectoren van het openbaar leven, zoals leger, bestuur, gerecht en onderwijs, werden volledig verfranst. De maatregelen die Willem I had ingevoerd om het onderwijs te vernederlandsen, hadden nog wel enkele jaren invloed. Omstreeks 1840 was deze overgangperiode echter voorbij. In de verfranse colleges beperkte het gebruik van het Nederlands zich tot een of twee uren vakonderwijs per week. Het beruchte *signum linguae* zorgde ervoor, dat ook de voertaal buiten de lessen uitsluitend Frans was. Deze maatregelen kwamen voort uit de opvatting van een evidente prioriteit van de Franse taal en uit de noodzaak om de leerlingen voor te bereiden op een totaal verfranse maatschappij.

Ondanks de geringe plaats van het Nederlands heerste er in de meeste colleges geen anti-Vlaamse geest, integendeel. Regelmatig waren er gelegenheden, zoals prijsuitdeling, feest van leraren of superior, waar naast het Frans ook het Nederlands zijn plaats kreeg in liederen, toespraken en toneelstukken. Behalve dit weliswaar sporadisch, maar toch geregeld gebruik van het Nederlands werden in vele colleges ook letterkundige verenigingen - zogenaamde academies - opgericht, waar leerlingen onder leiding van een leraar eigen gedichten en opstellen voordroegen in het Frans, het Latijn en ook in het Nederlands.

Deze academies werden het model voor de Vlaamse leerlingenbonden, die reeds spoedig na 1830 ontstonden, soms los van de school, meestal echter in het college zelf. Zulke gilden, zoals men ze noemde, werden voorgezeten en waren dikwijls gesticht door collegeleraren of parochiegeestelijken. Zij legden zich uitsluitend toe op literaire activiteiten en leerlingen droegen er voor uit eigen werk. In 1836 ontstond in Turnhout het lettergilde Trouw en Broederliefde, in 1843 gevolgd door Utile Dulci in het Klein Seminarie van Sint-Trui-

VERSLAG

VAN DEN

TOESTAND EN DE WERKZAEMHEDEN

VAN HET

TAELEN LETTERLIEVEND GENOOTSCHAP :

MET TYD EN VLYT,

*Gedurende het afgeloopen schooljaer 1857-58 gedaen
in de vergadering van 14 van slagmaend 1858,
door H. COLLAES, Sekretaris des Genootschaps.*



LEUVEN,

BY VANLINTHOUT EN C^{ie},

DRUKKERS DER HOOGESCHOOL.

den. Dit laatste gilde gaf een reeks Letteroefeningen uit en onderhield regelmatig betrekkingen met de Leuvense studentenvereniging Met Tijd en Vlijt. In het Klein Seminarie van Mechelen ontstond in de jaren 1840 eveneens zulk een bond.

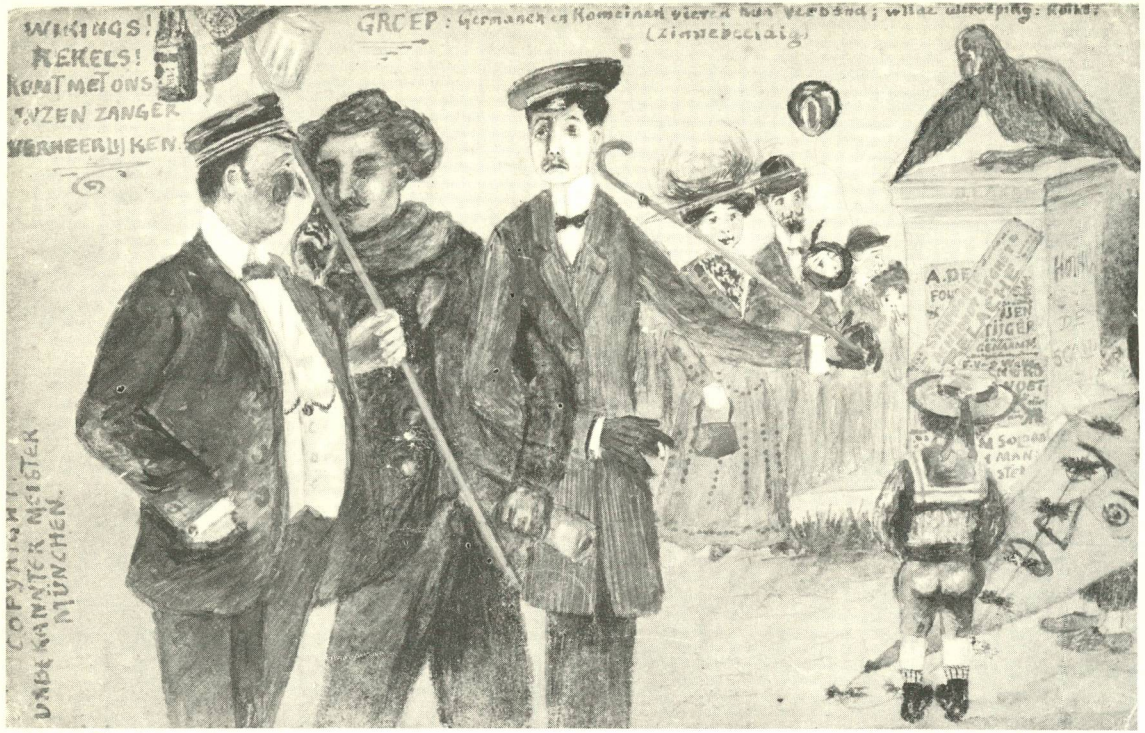
In de jaren 1870 namen de lettergilden in het aartsbisdom Mechelen, de provincies Antwerpen en Brabant sterk in aantal toe. Van 1868 tot '71 was de bond Vlaanderen den Leeuw werkzaam in het Onze-Lieve-Vrouwcollege te Antwerpen, onder voorzitterschap van pastoor Maes. Ook in het Klein Seminarie te Hoogstraten werd in 1872 een Vlaamse letterkundige kring opgericht. In 1877-'78 was het Jonge Klauwaertsgilde in het Sint-Romboutscollege te Mechelen actief, waar de priester-leraar Jan Bols de Vlaamsgezindheid van zijn leerlingen stimuleerde. Het gilde De Jonge Taalvrienden werd in 1875 opgericht in het Klein Seminarie te Mechelen op initiatief van de leerlingen Jacob Muyldermans, Jan de Block en Pol de Mont. Men verzocht priester Bols als voorzitter en raadgever van deze bond op te treden, die leidinggevend zou worden in het bisdom.

In Oost-Vlaanderen waren de lettergilden in deze jaren minder talrijk. Niettemin bestond in het Sint-Barbaracollege te Gent een Vlaams lettergilde en in het Klein Seminarie van Sint-Niklaas stimuleerden superior Antoine Stillemans, later bisschop van Gent, en priester Hendrik Claeys de Vlaamsgezindheid van de leerlingen.

Deze gildenactiviteit, aangemoedigd en begeleid door de overheid, kan verklaard worden uit de politieke situatie van België in de 19de eeuw. Er bestond een scherpe liberaal-katholieke tegenstelling die in 1879 haar hoogtepunt zou bereiken met de zgn. ongelukswet. De bezorgdheid om de leerlingen te behoeden voor de antiklerikale vrijdenkersgeest van de liberalen zette de leraren aan om gilden op te richten. Hierin zou de godsdienstijver van de leerlingen versterkt worden door studie van en liefde voor de moedertaal. Deze verbinding van godsdienst en moedertaal is te verklaren, doordat het Frans, dat sinds de 18de eeuw in Vlaanderen was doorgedrongen, beschouwd werd als de overdrager van de liberale ideeën der Verlichting. In de gilden wilde men de geest van de middeleeuwen oproepen, een tijd waarin het volk zijn eigen taal sprak en tegelijkertijd zeer christelijk was. De liefde voor de moedertaal was een dam tegen het liberalisme. Deze belangstelling voor het Nederlands lag echter uitsluitend in de folkloristische sfeer en hield geen consequenties in op het punt van voertaal of vakonderwijs.

In West-Vlaanderen kwam deze ultramontaanse, deze anti-liberale geest in de leerlingenbeweging zeer duidelijk tot uiting. Het Klein Seminarie van Roeselare zou hier leidinggevend worden. Guido Gezelle, die hier van 1856 tot '60 leraar was, bracht zijn leerlingen op oorspronkelijke wijze liefde bij voor hun moedertaal, het Westvlaams, en zag in deze particularistische taalbeweging een bescherming van zijn leerlingen tegen het liberalisme. Toen Rodenbach in 1872 in Roeselare kwam, maakte hij kennis met verscheidene leraren, zoals Hugo Verriest en Emiel Demonie, die in dezelfde richting voortwerkten. Henri Delbar, superior van het Klein Seminarie, moedigde de Vlaamsgezindheid aan, hoewel hij een Waal was. Hij benoemde Verriest tot leraar in de retorica en stelde hem aan tot voorzitter van het lettergilde van het Roeselaarse Klein Seminarie. In 1875 liet hij voor zijn leerlingen de gevierde Vlaamse dichter Lodewijk de Koninck uit zijn werken voorlezen, waarna hij hem dank zei in het Nederlands.

In hetzelfde jaar brak er echter een conflict uit tussen superior en leerlingen. De leerlingen wilden hun liefde voor de moedertaal, die hun bijgebracht was door Vlaamsgezinde leraren, in praktijk brengen en besloten op het feest van de superior uitsluitend Vlaamse liederen te zingen. Het ogenblik was slecht gekozen. Enkele weken tevoren was er in het seminarie immers een gedicht verspreid waarin het woord Wallon „un mot qui n'est pas poétique” werd genoemd. Delbar voelde zich hierdoor persoonlijk aangevallen en begon de V.B. te beschouwen als een oproerige beweging. Meer uit prestige-overwegingen dan uit anti-flamingantisme weigerde hij op de wens van de leerlingen in te gaan: hij eiste tweetaligheid op het feest. Op dit incident volgde het wegzenden van Jules de Vos, klasgenoot van Rodenbach en een der leiders van de Blauwvoeterie, zoals de Vlaamsgezinde leerlingen van het seminarie hun beweging noemden. Nadat Delbar om zijn houding in het conflict door bisschop Faict terechtgewezen was, verminderde de spanning. Intussen had de Vlaamsgezinde geest die in de vorige jaren in het seminarie heerste, blijvende resultaten opgeleverd. Reeds in 1873 hadden twee oud-leerlingen, Amaat Vyncke en



Tekening van Albrecht Rodenbach met in het midden Rodenbach zelf.

Zeger Maelfait, toen seminaristen te Brugge, het geheim genootschap De Westvlaamsche Gebroeders opgericht, waarvan de naam spoedig gewijzigd werd in Westvlaamsche Gilde. Twee jaar later gaven zij een Almanak voor de leerende Jeugd van Vlaanderen uit, waarin duidelijk hun Vlaams-godsdienstige mentaliteit tot uiting kwam. Deze Almanak was een voorbereiding tot de publikatie van het driemaandelijks Westvlaams studententijdschrift De Vlaamsche Vlagge, waarvan het eerste nummer tijdens de paasvakantie van 1875 verscheen. De Westvlaamsche Gilde werd herdoopt in Vlaggegilde, bestaande uit de redactieleden van het tijdschrift. Deze leden beloofden Vlaams en katholiek te zijn en wilden door de Vlaamsche Vlagge de jeugd meer leren over eigen taal en geschiedenis. Het tijdschrift werd weldra verspreid in verscheidene Westvlaamse colleges. Ook op andere plaatsen van het bisdom trof men immers Vlaamsgezinde activiteiten aan. Reeds in de jaren 1850 gaf de priester-leraar Leonard de Bo aan het Sint-Lodewijkscollege te Brugge zijn leerlingen een godsdienstig-Vlaamse opvoeding. In Izegem werd in 1863 onder leiding van priester Raes het gilde Vlaamsch en Vroom opgericht, waarvan ook Jules de Vos lid was. Deze ging na zijn verwijdering uit Roeselare naar het college van Ieper, op aanraden van Raes, zelf leraar aan dit instituut. Hij was er welkom, zoals blijkt uit de woorden van directeur Houtave : „Wij hebben niet ieder jaar de eer weggezonden uit Roeselare op te nemen...”. Toen deze Houtave in 1877 vicaris werd, volgde Verriest hem op als directeur. Datzelfde jaar werd in het college van Veurne de bond Kerelstede opgericht. Behalve in de weldra overal bloeiende gilden vonden de leerlingen elkaar tijdens de vakanties nog in de hier en daar opgerichte toneelbonden.

De Westvlaamse bonden zochten contact met elkaar

en in 1878 had te Brugge de eerste gowdag plaats, waar Rodenbach en De Vos het woord voerden. Deze gowdag was tegelijk de voorbereiding van de tweede grote studentenlanddag, die in september van dat jaar zou plaatsvinden.

In 1877 was inderdaad het eerste nationaal studentenverbond ontstaan. Het plan was uitgegaan van Pol de Mont, die door bemiddeling van Zeger Maelfait, toen student in Leuven, een brief naar Roeselare zond om zijn plan mee te delen. Rodenbach stuurde dadelijk een enthousiaste brief terug, waarna het bericht werd doorgegeven aan Oost-Vlaanderen. Rodenbach werd algemeen voorzitter van de bond en iedere provincie, behalve Limburg, kreeg een gowleider. Het bestuur organiseerde in 1877 en '78 studentenlanddagen te Gent en richtte Het Pennoen op als contactorgaan tussen leerlingen en studenten. Dit viermaandelijks tijdschrift waarvan De Mont en Rodenbach de voornaamste redacteuren waren, spoorde zijn lezers aan zichzelf te vormen tot echte Vlamingen, omdat het onderwijs hierin tekort schoot. Aan politieke acties besteedde men slechts weinig aandacht. In 1880 werd Het Pennoen onder leiding van De Mont een algemeen literair tijdschrift. Rodenbach wilde de „studentenkamp” voortzetten in Het Nieuw Pennoen, waarvan het eerste nummer werd gedrukt, doch wegens het vroegtijdig overlijden van Rodenbach nooit werd verzonden.

Door de dood van Rodenbach en de verzwakte belangstelling van De Mont viel de eerste nationale studentenbond in 1880 uiteen. Ondanks zijn kortstondig bestaan liet hij een grote uitwerking na op de Vlaamse jeugd. De leerlingen waren voor het eerst ingeschakeld in een organisatie, los van het college. Bovendien werden zij zich duidelijk bewust van twee zaken: de tekortkomingen van het onderwijs inzake het Nederlands en het belang van

de zelfvorming voor de wedergeboorte van Vlaanderen. Tot 1914 zou het accent in de studenterbeweging gelegd worden op één van beide aspecten. Een ander belangrijk winstpunt van de nationale bond was dat studenten en collegeleerlingen voor de eerste maal samenwerkten.

Tot dan toe was het contact tussen universiteit en college zeer beperkt geweest. In 1836 was te Leuven een Nederlandstalig letterkundig genootschap Met Tijd en Vlijt opgericht, dat alleen contacten onderhield met Utile Dulci, het lettergilde van Sint-Truiden. In 1877 kwamen De Mont en Rendenbach zich als studenten bij de leden van Met Tijd en Vlijt voegen en brachten van dat jaar af het probleem van het verfranste onderwijs meer ter sprake. Door de oprichting van een nationaal verbond werden de studenten hiermee eens te meer geconfronteerd. Het teloorgaan van deze eenheidsorganisatie maakte voor enkele jaren een eind aan de wederzijdse beïnvloeding.

2. STRIJD VOOR VERNEDERLANDSING VAN HET MIDDELEAAR ONDERWIJS (1880-'92). Van 1880 af breidde de studentenbeweging zich in het aartsbisdom Mechelen snel uit. Nieuwe gilden werden er opgericht, zoals aan het Onze-Lieve-Vrouw-college te Antwerpen, waar Adolf Pauwels leerling was, en aan het Klein Seminarie te Hoogstraten, waar August Laporta studeerde. In 1880-'81 verscheen in Antwerpen het schimpblaadje Driesken den Nijper, dat zich voornamelijk inspande voor vernederlandsing van het onderwijs en een contactblad wilde zijn voor de colleges van de provincie.

De Student, in 1881 uitgegeven door de Mechelse seminaristen Frans Drijvers en Gustaaf Janssens, zou deze centraliserende activiteit overnemen. Dit driemaandelijks tijdschrift stelde zich ten doel de Vlaams-katholieke strijd te steunen en een oefenblad te zijn voor leerlingen. Reeds onmiddellijk werd gereageerd tegen de verfranse maatschappij, vooral tegen het Franstalig onderwijs, waarbij men in de eerste jaren meer de nadruk legde op taalstudie dan op taalpolitiek. Meer dan eens werd de nadruk gelegd op eerbied tegenover de geestelijke overheid. De Student vond weldra verspreiding in de Antwerpse en Brabantse colleges en bereikte zelfs Sint-Niklaas en Brugge. Zijn functie was niet alleen centraliserend, maar tevens stimulerend voor de leerlingenbeweging, zodat weer nieuwe gilden ontstonden. Deze bonden ondervonden weinig of geen tegenwerking van de overheid, omdat de leerlingen in het college zelf vergaderden en zich nog steeds toelagden op letterkunde: het gezag van de overheid kwam op die wijze niet in het gedrang.

In 1883 kan men een belangrijke kentering in de studentenbeweging vaststellen. Dat jaar kwam de wet op de gedeeltelijke vernederlandsing van het rijksonderwijs tot stand, waardoor de actie van leerlingen en studenten zich ging richten op een concreet doel: de toepassing van deze wet in de katholieke colleges. In hetzelfde jaar ontstond er opnieuw een nauwere band tussen collegeleerlingen en studenten. Pauwels en Laporta gingen toen naar Leuven, maar bleven contact houden met de colleges. Bovendien nam Laporta in 1883 de lei-



Leuvense studenten omstreeks 1880 met liggend rechts vooraan Flor Heuvelmans.

ding van De Student over. Hierdoor werd de permanente wisselwerking tussen college en universiteit hersteld.

In Leuven breidde de Vlaamse activiteit zich snel uit. Studenten die zich in hun collegetijd het probleem van het verfranste onderwijs bewust geworden waren, brachten dit ter sprake in Met Tijd en Vlijt, dat in 1886 een verzoekschrift aan het parlement deed toekomen voor uitbreiding van de wet van 1883 tot de katholieke colleges. Ook buiten Met Tijd en Vlijt werden initiatieven genomen: van 1883 af organiseerden de Vlaamse studenten zich per provincie in goudgilden en richtten zij de eerste Vlaamse faculteitskringen op. Bovendien stelden zij in 1886 de eis tot paritaire vertegenwoordiging in de algemene - tweetalige - Leuvense studentenraad en zorgden in 1888 voor de uitgave van een eigen studentenblad, Ons Leven.

De ondertussen gestarte actie voor vernederlandsing van het katholiek onderwijs ging vooral uit van de provincies Antwerpen en Brabant. In 1883 werd in Mechelen reeds een studentenlanddag gehouden waar de aanwezigen een verzoekschrift tot de kardinaal richtten om de wet op het rijksonderwijs ook in het katholiek onderwijs toe te passen. Een poging om een gezamenlijke landdag voor katholieken en vrijzinnigen te organiseren mislukte in 1884, maar had in de volgende jaren succes: op de studentenlanddagen van 1885 en '86 te Antwerpen spraken vertegenwoordigers van katholiek én rijksonderwijs zich opnieuw uit voor een - zij het gedeeltelijke - vernederlandsing van het katholiek onderwijs.

Van 1887 af verloren de landdagen hun specifiek studentenkarakter, hoewel er nog veel jongeren aanwezig waren. De leiding kwam nu volledig in handen van volwassenen, die behalve de vernederlandsing van het onderwijs ook vernederlandsing van gerecht, bestuur en leger aan de orde stelden en verdere samenwerking tussen katholieken en liberalen bevorderden. De rol van de oorspronkelijke studentenlanddagen werd nu overgenomen door gouddagen, bijeenkomsten die minstens éénmaal per jaar door studenten in elke provincie georganiseerd werden. Men bracht er verslag uit over de taaltoestanden in de bisschoppelijke colleges en besprak de mogelijkheden van een wet tot vernederlandsing van het katholiek onderwijs. Vooral in Antwerpen en Brabant bleef men op deze gouddagen werken in een geest van samenwerking met liberale jongeren.

Deze samenwerking kwam plotseling ten einde in 1889, toen op de gouddag te Lier hevige tegenstellingen tussen voor- en tegenstanders aan het licht kwamen. Voortaan werden alle gouddagen uitdrukkelijk begonnen en besloten met een gebed, terwijl voorstanders van samenwerking zoveel mogelijk van het spreekgestoelte werden geweerd. Zelfs De Student, die steeds enthousiaste verslagen had geschreven over de vorige land- en gouddagen, ging meer de nadruk leggen op het zuiver katholiek karakter van de studentenbeweging en maakte slechts zijdelings gewag van vervolging door de geestelijke overheid.

Inderdaad werden van 1886 af verscheidene bonden in het aartsbisdom door de collegeleiding tegengewerkt of verboden. De redenen hiervoor zijn te vinden in de groeiende onafhankelijkheid van een aantal gilden door overschakeling van

college- naar vakantiebonden, in de aanklachten op alle land- en gowdagen tegen de taaltoestan- den op de colleges, en in de radicalere koers die De Student sinds 1883 volgde, waarbij politieke vraag- stukken en klachten tegen het bisschoppelijk beleid niet werden vermeden. Bovendien kwamen de leer- lingen op land- en gowdagen in contact met vrij- zinnigen, iets wat de geestelijke overheid te allen prijze wilde vermijden.

Om gelijksoortige redenen verbood bisschop Faict van Brugge reeds in 1886 Westvlaamse leerlingen en seminaristen deel te nemen aan gelijk welke land- of gowdag; hij herhaalde dit verbod nog eens in 1890. Niettemin ontstonden van 1889 af verscheidene nieuwe bonden die niet werden tegen- gewerkt, omdat ze verbonden bleven met het colle- ge en zich zuiver katholiek opstelden.

De leerlingen in Limburg en Oost-Vlaanderen konden rekenen op de steun van hun bisschoppen. In Hasselt kwam in 1884 het Klauwaertsgilde tot stand. Van 1886 af werden gowdagen georgani- seerd en in 1888 verscheen er een zelfstandig Lim- burgs studentenblad: De Kabouter van het Land van Loon. In Oost-Vlaanderen, waar bisschop Lambrecht in 1891 opgevolgd werd door de even Vlaamsgezinde bisschop Stillemans, bestonden collegebonden in Sint-Niklaas, Gent en Oudenaar- de en werden regelmatig gowdagen georgani- seerd.

Door de uitbreiding van de plaatselijke activiteit ontstond behoefte aan een overkoepelende organi- satie, die in september 1890 tot stand kwam onder voorzitterschap van dokter Laporta. Priester Hen- drik Claeys werd erevoorzitter, nadat de Vlaams- gezinde vicaris-generaal M.H. Rutten van Limburg geweigerd had deze functie te aanvaarden. De orga- nisatie was echter geen lang leven beschoren. Al werd in de beginselverklaring het katholieke karak- ter van het studentenverbond naar voren gebracht, toch werd hierdoor de voorgeschiedenis niet uitge- wist. Het wantrouwen van de geestelijke overheid tegen samenwerking bleef bestaan en het gevaar voor gezagsondermijning werd in haar ogen door het oprichten van een nationaal verbond onder leiding van volwassenen nog groter.

In augustus 1891 kwam de eerste daadwerkelijke tegenstand, toen kardinaal Goossens de seminaristen verbood land-, gow- en gemeentedagen bij te wonen. De Student reageerde scherp met de bro- chure Recht door Zee, waarin de geestelijke over- heid voor een ultimatum werd gesteld: oorlog of vrede. Dit verstrakte de standpunten. In 1892 kre- gen alle leerlingen van het aartsbisdom het verbod De Student te lezen of gildevergaderingen bij te wonen. Bovendien werden enkele leerlingen en zelfs een seminarist weggezonden. Hier en daar bleef de actie doorgaan, waardoor de mythe ont- stond van de verborgen actie in de catacomben. In 1893 hield Laporta een vurig pleidooi voor de Katholieke Vlaamsche Landsbond ter verdediging van de studentenbeweging. Daarna verminderde de spanning.

3. TUSSEN TAALSTRIJD EN CULTUURFLA- MINGANTISME (1892-1914). Misschien was het een gevolg van de in de vorige jaren ondervonden ontgoocheling dat er bij de geleidelijke reorgani- satie in 1895 een verschuiving in de doelstellingen van de studentenbeweging merkbaar was. Men ging de nadruk leggen op haar taak als opvoedings-

en vormingsbeweging: de studentenbeweging moest de jongeren begeleiden in hun groei naar volwaardige Vlamingen. Hierdoor werd de actie voor taalrechten, die weliswaar niet volledig werd opgeheven, in de schaduw gesteld.

Bij dit opvoedingsideaal sloot de sociale belangstelling, die sedert de opkomst van de christen-democratie bij de jeugd ontstaan was, zeer goed aan, evenals de oprichting van onthoudersbonden, waarin de studenten leerden zich te matigen. Dit was de periode van het cultuurflamingantisme.

De plaatselijke activiteit beleefde in alle provincies een nieuwe opbloei. In 1895 kwam een Limburgse goubond tot stand, met een Kempische, Maaslandse en Haspengouwse afdeling, die regelmatig gewestdagen organiseerden. Op de gewestdag te Bree in 1899 verzekerde kanunnik Julius Leroy, president van het Groot Seminarie te Luik, de studenten de steun van de overheid. De Oostvlaamse goubond ontstond eveneens in 1895 (de eerste voorzitter was de student Lodewijk Dosfel) en organiseerde jaarlijks een gowdag in Gent. De in 1899 opgerichte goubond van West-Vlaanderen beleefde een nieuwe bloeiperiode, doordat verscheidene gewestbonden ontstonden die jaarlijks vergaderingen belegden. In het bisdom Mechelen werd in 1895 de eerste gowdag georganiseerd sedert het verbod. Hier werd gewezen op de nieuwe doelstelling van de studentenbeweging: „Studeren... om later mannen te worden uit één stuk”. Drie jaar later kwam te Leuven een zelfstandige Brabantse goubond tot stand.

In 1903 werden deze goubonden samengevoegd

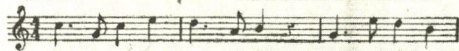
VERBONDSLIED.

AAN JEF VERMYLEN,

voorzitter-stichter van het « Vlaamsch Verbond » der Leuvensche Studenten.

STAPMAAT.

Woorden en muziek van Joz. VANDEN EYNDE.



't Leuvensch Vlaamsch Stu - den - ten - volk heft zijn fier ver-



bonds - lied aan, stapt door storm en on - weers-wolk,



recht - voor - uit zijn ze ge - baan; koen wil het zijn



we - gen gaan met zijn Kruis- en Leeu - wen - vaan, voor-



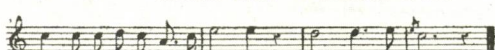
uit! Voor - uit! — Hoog nu de Vlaamsche va - ne!



Leeuw, klauw voor-op in ons feest, in ons stoet! Vlaamsch dreu-ne 't lied langs de



ba - ne, Vlaamsch mint ons hart, Vlaamsch roept ons bloed,



Vlaamsch dreu-ne 't lied langs de ba - ne, Vlaamsch roept ons bloed!

II.

Dicht gesloten in de rij,
Stappen wij en strijden wij;
Nutten gretig 't wijze woord,
Voelen diep 't bezielde accoord;
Reiken uit gansch Vlaandorland
Tot elkaar de broederhand,
Tot elkaar de broederhand,
Vooruit!

KOOR.

III.

Eigen lied zingt nachtegaal
In de groene lentebloem:
Vlaamsch alleen is Vlaming's taal
Op zijn breede levenbaan!
En vergt God of Land ons kracht,
Hier stapt Vlaandrens jonge Wacht
Vooruit!

KOOR.

20/6/08

Verbondslid verschenen in *Ons Leven* van 29 januari 1904.

in een derde nationaal verbond, het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS), onder voorzitterschap van de Oostvlaamse student Leo van Puyvelde. In dit verbond leefde de taalstrijd gedurende enkele jaren opnieuw op door de indiening van een nieuw wetsvoorstel door Coremans voor vernederlandsing van het onderwijs en door de groeiende belangstelling voor een Vlaamse universiteit. Na de bisschoppelijke onderrichtingen van 1906, waarin een gedeeltelijke vernederlandsing van het middelbaar onderwijs werd voorgesteld, maar het principe van een Vlaamse universiteit volledig werd verworpen, kreeg het cultuurflamingantisme duidelijk weer de bovenhand bij de ontgoochelde studenten. De rol die Frans van Cauwelaert hierin speelde, kan men moeilijk overschatten. Hij werd de grote studentenleider in de volgende jaren en bracht een filosofisch-pedagogisch element in het cultuurflamingantisme. Het was volgens hem de taak van de studentenbeweging de jongeren op te voeden tot mannen met wil en karakter, zodat ze ook later actief zouden blijven in de V.B. en strijden voor de culturele en politieke verheffing van Vlaanderen. Hij verwierp de taalstrijd niet, maar deze zou naar zijn oordeel slechts weinig resultaat opleveren, zolang het volk zijn zelfvertrouwen en zelfbewustzijn niet heroverd had. Hij hechtte nochtans belang aan één taaleis in het bijzonder: de vernederlandsing van het onderwijs, daar dit noodzakelijk was voor de opbouw van een eigen Vlaamse cultuur. In 1908 werden deze ideeën gebundeld in het boek *Verhandelingen en Voordrachten*, dat de leidraad werd voor de Vlaamse studentenjeugd.

Behalve de ontwikkeling van het cultuurflamingantisme nam ook de belangstelling voor de sociale beweging, de drankbestrijding en de geloofsverdediging toe. Behalve landdagen van het AKVS werden sedert 1909 eveneens sociale studentenlanddagen georganiseerd, en op gouddagen en vergaderingen van plaatselijke bonden kwamen deze onderwerpen dikwijls ter sprake. Deze nieuwe richtingen vroegen bij sommigen zoveel belangstelling, dat zij de taalstrijd totaal gingen verwaarlozen. Dit leidde tot een onduidelijkheid omtrent de doelstellingen van de studentenbeweging. Op de landdag van het AKVS te Leuven in 1912 sprak F. de Pillecyn over deze malaise. Hij spoorde de leerlingen aan om naar een vaste richting te zoeken en hun houding te bepalen tegenover de nieuwe stromingen.

De uiteenlopende doelstellingen kwamen duidelijk aan het licht in West-Vlaanderen, waar Tielt en Roeselare tegenover elkaar stonden. De Tieltsche richting wilde zich onafhankelijk van de geestelijke overheid inzetten voor de taalstrijd en werd verdedigd door de seminaristen Robrecht de Smet en Cyriel Verschaeve, die in 1895 de leiding van de Vlaamsche Vlagge op zich namen. De Roeselaarse school liet zich met raad en daad bijstaan door de geestelijke overheid en legde de nadruk op de sociale plicht van iedere Vlaamse leerling en student. Toen enkele van haar vertegenwoordigers, pater Callewaert en Firmin Deprez, in 1909 de redactie van *De Vlagge* overnamen, werden sociale beweging en geloofsverdediging onmiddellijk de meest besproken onderwerpen. Het bekroonde antwoord op een in 1913 uitgeschreven prijsvraag stelde dat het doel van de studentenbe-



Ons Leyen 1910-11. Zittend van links naar rechts : J. Verduyn, J. Arras, J. van den Heuvel. Staand van links naar rechts : J. Guldentops, H. Borginon, R. Mulier, A. Verstreken, Th. Goos, E. van Nuffel.

weging niet in de eerste plaats taalstrijd, maar wel sociale actie was.

De Student bleef na 1900 de tolk van de studentenactiviteit in Antwerpen en Brabant en kreeg in Oost-Vlaanderen meer invloed ten nadele van De Vlagge. In 1901 had een nieuwe redactieploeg, waartoe ook Frans van Cauwelaert behoorde, de leiding van het tijdschrift op zich genomen. Er ontstond onenigheid tussen oude en nieuwe redactieleden, die respectievelijk taalstrijd en cultuurbeweging de voorrang wilden geven. Het was typerend dat het oud-redactielid Frans Drijvers de verordeningen van de bisschoppen kritiseerde. De strekking van Van Cauwelaert kreeg echter duidelijk de bovenhand. De Student besteedde veel aandacht aan zelfvorming en beschouwde sociale beweging, drankbestrijding en geloofsverdediging als goede aanvullingen van de studentenbeweging.

In 1913 kan men een kentering waarnemen in beide tijdschriften. De Vlagge, waarin de Tielitse richting weer de overhand kreeg, legde de nadruk op de taalstrijd en raadde de leerlingen het lezen van Verhandelingen en Voordrachten af: filosofie moest wijken voor concrete actie. Het tijdschrift sprak zelfs de wens uit voor bestuurlijke scheiding, indien de taaleisen van de Vlamingen niet werden ingewilligd. De Student waarschuwde zijn lezers, dat sociale beweging, drankbestrijding en geloofsverdediging niet op de eerste plaats mochten komen, en besteedde veel aandacht aan de vernederlandsing van het hoger onderwijs.

Deze koerswijziging in de studentenbeweging vindt haar verklaring in de Vlaamse politiek van deze

jaren. Aangemoedigd door de in 1910 aangenomen wet-Franck-Segers voor een gedeeltelijke vernederlandsing van het katholiek onderwijs, verklaarden leerlingen en studenten zich volledig voor het wetsvoorstel-Franck-Van Cauwelaert, dat in 1911 werd ingediend en een geleidelijke vernederlandsing van de Gentse universiteit beoogde. Door de opzettelijke politiek om de bespreking ervan te traineren werden de jongeren ongeduldig en radicaler. Zij werden trouwens beïnvloed door de radicalisering in de ruimere V.B., waarin van eenzelfde reflex uit de scheidingsgedachte rijpte.

De strijd voor de vernederlandsing van de universiteit had uiteraard ook zijn weerslag op de studentenwereld. Met deze problematiek als centraal punt werden van 1899 af te Gent jaarlijks studentencongressen georganiseerd, waar de Gentse liberale studentenbond 't Zal wel Gaan, de katholieke Gentse studentenvereniging Rodenbachvrienden en de Leuvense studenten samenwerkten. In Leuven zette het in 1902 opgerichte Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV) zich eveneens in voor deze eis. De ontgoocheling ten gevolge van de bisschoppelijke onderichtingen leidde in 1909 bij de viering van het vijfenzeventig-jarig bestaan van de universiteit tot een openlijk conflict. De vertegenwoordigers van het KVHV, die meeliepen in de feeststoet, hielden stil voor de officiële tribune, waar kardinaal Mercier gezeten was, en lieten in spreekkoor de eis van een Vlaamse universiteit horen. Hierop werd het KVHV ontbonden. Het volgende jaar publiceerde Ons Leven een artikel waarin de academische overheid scherp werd

aangevallen. Hoewel het consillumabeundi dat hoofdredacteur Ernest Claes kreeg, werd ingetrokken en de spanning verminderde, bleef het onopgeloste probleem van de vernederlandsing van het hoger onderwijs.

4. OORLOGSJAREN (1914-'18). Tijdens de Eerste Wereldoorlog verdween de overkoepelende werking van het AKVS en hielden De Student en De Vlaamsche Vlagge op te verschijnen. Na een onderbreking werkten de plaatselijke bonden geïsoleerd verder onder de hoede van college-overheid en dorpsgeestelijken. Zij legden de nadruk op zelfvorming en ook de vernederlandsing van het onderwijs bleef een belangrijke doelstelling, die echter niet met hulp van de Duitsers verwezenlijkt moest worden. De voorzichtigheid van ouders en geestelijken, het wegvallen van normale communicatie en informatie en van de inspiratie van het traditionele verslagboek als basis voor gilde-activiteiten maken duidelijk waardoor vele bonden weinig invloed ondergingen van het activisme. Hun gematigdheid werd geïnspireerd door de passivistische houding die Van Cauwelaert aannam ten opzichte van het vraagstuk van eventuele samenwerking met de Duitsers. Zijn moreel gezag werd nog versterkt, doordat veelal zijn Verhandelingen en Voordrachten als richtsnoer voor de activiteiten bleef gelden.

De activistische invloed beperkte zich nagenoeg tot de studenten aan de door de Duitsers heropende universiteit van Gent. In de studentenkring Hou ende Trou waren zowel vrijzinnigen als katholieken verenigd. Deze laatsten hadden nog een eigen Ruusbroeckkring, waarin bij gebrek aan een priester professor L. Dosfel de functie van proost vervulde. De studenten gaven ook de tijdschriften Aula en De Goedendag uit.

Intussen verscheen sedert 1916 in Antwerpen, als opvolger van De Student, De Katholieke Vlaamsche Student, die echter slechts weinig invloed had. Bij het uitbreken van de oorlog werd de Leuvense universiteit gesloten. De meeste studenten werden als soldaat in het leger ingeschakeld, waar zij na de stabilisatie van de bewegingsoorlog aan de IJzer nieuwe behoefte voelden aan Vlaamse actie. Onder hun leiding werden aan het front de gebedenbonden opgericht die uitgroeiden tot flamingantische studiekringen, overkoepeld door het Secretariaat van de Katholieke Vlaamsche Hoogstudenten. De bedoeling hiervan was ook hun niet studerende medesoldaten de Vlaamse problemen bewust te maken en hen tegelijk op een hoger zedelijk peil te brengen. Toen de legerleiding in 1917 deze kringen verbood, werd er illegaal verder gewerkt. Daarbij verschoven de doelstellingen van de frontbeweging langzamerhand naar het politieke terrein. Zonder daarom anti-Belgisch te zijn, wilde zij de unitaire staat vervangen door een federalistische: „een vrij Vlaanderen in een vrij België”. De voornaamste betekenis van de frontbeweging lag in het in contact brengen van de gewone volksmensen met de problemen van de V.B.

De oorlogsjaren betekenden een keerpunt voor de studentenbeweging. De tegenstellingen tussen voorstanders van een godsdienstig-sociale richting in de beweging en een zuiver flamingantische resulteerden vlak voor 1914 in een groeiend nationaal sentiment. Dit gevoelsnationalisme werd door de schok van de oolog verbreed tot een politiek nationalisme

dat niet per se anti-Belgisch hoefde te zijn, maar zich toch tegen de Belgische eenheidsstaat keerde. De breuk die hiervan na de oorlog het gevolg was tussen Vlaamse belgicisten en Vlaamse nationalistes, liep ook door de studentenbeweging, waarin de scherper wordende tegenstelling tussen cultuurflamingantisme en nationalisme - gedramatiseerd door het ingrijpen van de geestelijke overheid - de diepere oorzaak werd van de uiteindelijke ondergang van het AKVS.

LITERATUUR: F. Rodenbach, *Albrecht Rodenbach en de Blauwvoeterij* (1909); - L. Dosfel, *Schets van eene geschiedenis van de Vlaamsche studentenbeweging* (1924); - *Vlaggeboek* (1926); - G. Meir, *Pol de Mont. Een studie over zijn leven en zijn werk* (1932); - F. Baur, *Albrecht Rodenbach. Het leven, de persoonlijkheid* (1956); - M. Cordemans, *Dr. Aug. Laporta en De Student* (1959); - J. Smeesters, *Het Leuvens studentenblad Ons Leven en de Vlaamse en sociale bewegingen 1888-1914* (1959); - H.J. Elias, *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, 4 dln. (1963-'65); - A. de Bruyne, *Lodewijk Dosfel. 1881-1925. Cultuurflamingant, activist, nationalist* (1967); - L. Vandenberghe, *Voorgeschiedenis en achtergronden van het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond. A.K.V.S. (tot 1914)* (1967); - H.J. Elias, *Vijfentwintig jaar Vlaamse beweging 1914-1939*, I (1969); - L. Gevers, *Studentenbeweging en taaltoestanden van het katholiek middelbaar onderwijs in het aartsbisdom Mechelen. 1830-1892* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Kath. Univ. Leuven, 1969); - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940* (1969, tweede uitgave); - L. Vos-Gevers, *De Vlaamse studentenbeweging te Leuven 1836-1914*, in *Onze Alma Mater*, jg. 29, nr. 2 (1975, p. 109-142).

LIEVE VOS-GEVERS

B. KATHOLIEKE STUDENTENBEWEGING 1919-1945.

1. 1919-'27: BLOEITIJD VAN HET ALGEMEEN KATHOLIEK VLAAMSCH STUDENTENVERBOND. Het eind van de Eerste Wereldoorlog bracht voor de katholieke Vlaamse studentenbeweging een heropbloei. De studentenbonden, die tijdens de oorlog de stimulans van een overkoepelende organisatie, de inspiratie van eigen bladen en de inbreng van seminaristen en studenten hadden moeten missen, kregen door de terugkeer van oud-frontsoldaten-leden een nieuwe impuls. Het verlangen naar een reorganisatie in de lijn van de vooroorlogse traditie kreeg weldra vaste vorm in tijdschriften en op gowdagen: in 1919 verschenen opnieuw *De Vlaamsche Vlagge*, *De Student* en een Antwerps studentenblad *Storm*, en behalve verscheidene gowdagen werd in september 1919 de eerste landdag georganiseerd te Lokeren.

Het nieuwe hoofdbestuur van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS), dat de plaatselijke studentenbonden overkoepelde, stelde als doel van de studentenbeweging: „Ons volk verheffen tot een diepkristelijk cultuurvolk, en zulks voornamelijk door het vormen van haar eigen leden tot bewerkers van die verheffing”.

Het was logisch dat in de beginjaren van zijn nieuwe organisatorische eenheid het AKVS er vooral naar streefde een zelfstandig bestaansrecht te veroveren. Zijn onafhankelijkheid dacht het te moeten verdedigen op drie terreinen: zijn verhouding tot de geestelijke overheid, zijn standpunt tegenover de mogelijke „nevenbewegingen” in het bijzonder de zich organiserende padvinderij, en op het politieke terrein, waar het probeerde uit het vaarwater te blijven zowel van de katholieke partij als van Het Vlaamsche Front.

Op ideologisch vlak werd door het AKVS tot ongeveer 1922 geen vaste lijn getrokken. Hoewel de gedachte aan zelfbestuur, die in de oorlogsjaren gerijpt was, bij velen ingang had gevonden, was er

Die seer scone Historie

ofte gheschiedenisse der vrome yees-
ten ende vroede gheschieden der
catievige scriftuere die men noemet

De Vlaamsche Vlagge

per capitulen inghedeelt ten omineu-
sen ghetale van XXXX ende beslueten-
de met ene lyste van Ergbernisse.

Opgheluystert met chierlike
figueren ende metten thro-
niën van diverse scryvers.



Gheprent te Uylt langhes die Spersce strate, segben die kerke, bi mi,
Jooris Lannoo, boecdruckere met privilegïen van den Swigenden Eede.

M.D.CCCC ende XXXX
den XXX in Augusto.

nog nergens sprake van antibelgicisme. De verwij-
dering tussen dit groeiend radicalisme en de opvat-
tingen der minimalisten werd nog niet duidelijk
aangevoeld.

De groeiende kloof tussen het Vlaams-nationalisme
en het minimalisme had nochtans een grote in-
vloed op de evolutie der studentenbeweging. Het
merendeel der leidende figuren in het AKVS (o.a.
A. Catry, A. Vanneste, J. Sels, F. Uytterhoeven,
M. Croonenberghs, T. Herbert, A. Ampe) stelde
zich op radicaal Vlaams standpunt en zocht een
theoretische fundering voor een Vlaams-nationa-
lisme dat ook katholiek was. Een belangrijke bij-
drage hiertoe was de discussie die L. Dosfel ontke-
tende in het weekblad Het Vlaamsche Land over
de ideologische richting van de Vlaamse strijd, en
de debatten te Leuven tussen nationalisten en mi-
nimalisten (voorjaar 1923). In De Blauwvoet en op
de vergaderingen der lokale bonden vond deze
ideologische verdieping ruime weerklank, die nog
versterkt werd door het gezamenlijk besluit van
AKVS en Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenver-
bond de Nolfuniversiteit in Gent te boycotten.
Deze actie bracht de theoretische verwijdering tus-
sen minimalisme en studentenbeweging over op het
vlak van de praktijk : ze hield kritiek in op de par-
lementaire actie der minimalisten en oriënteerde
de beweging meer naar het nationalisme. Dat
kwam tot uiting op de landdag te Gent in 1923, op
verscheidene gowdagen, in De Blauwvoet en in
het conflict tussen academische overheid en fla-
mingantische studenten dat naar aanleiding van

het Grootnederlands Studentencongres in 1924 te Leuven uitbrak. Anderzijds riep deze radicalisering van de leidende kringen der studentenbeweging ook tegenkrachten op binnen het AKVS en erbuiten. Begin mei 1924 kwamen een aantal sterk op elkaar lijkende protestbrieven tegen het AKVS-beleid binnen bij de Blauwvoet-redactie, formeel namens een aantal Limburgse bonden, maar duidelijk geïnspireerd door seminaristen in de plaatselijke besturen. Verscheidene flamingantische priesters durfden niet optreden als spreker op de landdag te Lier (1924), waar een bespreking van het Vlaams-nationalisme op het programma stond, of weigerden hun medewerking aan het gedenkboek bij het vijftigjarig bestaan van De Vlaamsche Vlagge. Door het aanslepen van het Leuvens conflict werden in 1924-'25 enkele AKVS-leiders van de universiteit verwijderd.

Ondanks deze dreiging ging de AKVS-leiding door op de ingeslagen weg, rekenend op de hechte organisatorische uitbreiding van de beweging, die met haar 246 plaatselijke bonden, haar maandblad met een oplage van nagenoeg 4000 exemplaren en haar uitgebreid kader van universiteitsstudenten en seminaristen wel vertrouwen inboezemde. De plechtige nationalistische beginselverklaring die op de landdag te Brugge (1925) werd afgelegd, was het logisch eindpunt in de ideologische evolutie, maar ook het begin van een open conflict met de geestelijke overheid.

Het eerste optreden - voorbode van de naderende storm - ging uit van de Luikse bisschop Rutten, die in april 1925 de gowleiding van het Limburgse AKVS (voorzitter M. Croonenberghs, schrijver L. Driesen en de universiteitsstudenten die de plaatselijke bonden vertegenwoordigden) verplichtte ontslag te nemen en zijn seminaristen met de leiding belastte. Hij gaf hun opdracht zich los te maken



Orgaan van het Alg. Katholiek Vlaamsch Studentenverbond

MAKKERS

Het Studenten-sekretariaat treedt zijn 2^{de} jaar van werking in, of liever begint zijne werking naar buiten, na zich eerst streng te hebben georganiseerd.

Die werking zal veelvoudig zijn, doch het is moeilijk ze hier volledig te omschrijven. Het is ten andere ook ons doel niet zulks in dit opstel te doen.

Wij willen enkel eenige beschouwingen ten beste geven die thans nuttig schijnen, bijzonder aangaande het vertrouwen.

De vraag van vertrouwen is hier juist zoozeer geopperd in den zin van vertrouwen dat moet gesteld worden in de bestuursleden van A. K. V. S. Dit ware bespottelijk. Het gaat in onze beweging niet om bepaalde personen: alles hangt af van den vertrouwvollen, rechtzinnigen en openhartigen omgang van onze leden met elkander en met hunne besturen. Wil er ooit tucht, doelmatige, eensgezinde, zelfs zoozeer mogelijk eeuwvorige werking in onze beweging worden verwezenlijkt, willen wij tot echte samenwerking komen, dan moet er een innige voeling tusschen al de leden en besturen bestaan. Iedereen kome tot ons met zijn initiatief, hoe klein het ook weze, dan kunnen wij het samen bespreken en onderzoeken. Uit de voorgestelde kwesties komt er nieuw licht en kracht over onze beweging. In dit vertrouwvol samenwerken, in dit in vorling brengen van elken bond en elk lid met de gedachten en de stroomingen van gansch het Vlaamsche studentenleven ligt een groot deel van het doel van A. K. V. S.

Dit doel is schoon en goed, maar hoe vaak wordt het bereiken ervan niet verharderd? Er liggen vele hinderpalen op onze weg.

Enkele nieuw-behldragers en vitters allerlei werpen op dat ons organisme zeker iets veranderd moet wezen; anderen vermoeden ons bestaan als vlaamsch

organisme zelfs niet eens. Laten ze ten minste met ons kennis maken, en niet beoordeelen en veroordeelen zonder gezien te hebben.

Er is nog de twistzucht. Gong het in sommige gilden niet zoover dat er beste Vlaamsche kath. studenten werden buitengesloten? Is men niet steelsmatig tegenover iedere handeling van besturen der studentenbeweging wantrouwend komen te staan? Dat moet absoluut verdwijnen. Laten wij eens openhartig en verdraagzaam zijn.

Wat de politiciers doen en zeggen is voor ons geen evangelie. Ieder deele de gedachten (die de politieke partijen ten grondslag liggen) die hij wil, maar vergaalle er onze beweging niet mee.

Hoe prachtig kunnen wij niet werken buiten de weinig verkwikkelijke politiek?

Ten andere het ware moeilijk eene grootere verzekering te vinden voor ons door-en-door vlaamsch worden, voor het vormen van immer aandravende jonge idealisten, dan deze die bestaat in de afzijdigheid der politiek.

Ons betrachten zal dan ook zijn: buiten de politiek om, door nauwe samenwerking de ware richting te zoeken die leidt tot onze volmaking en tot vrijmaking van Vlaanderen. *Ter waarheid wil ik steeds met al mijne krachten (Rodenbach).*

Een niet kleinere hinderpaal is de neutraliteitsstrekking op godsdienstig gebied bij onze jongens.

Het is klaar dat alwie zulks wil invoeren in onze beweging er hoegenaamd niet bij thuis behoort, want wij kunnen voor niemand ons duurzaamst ideaal V V C laten varen, evenmin als wij het niet willen gebruiken tot louter politieke doeleinden.

Ten slotte vinden enkele gilden een bezwaar in het feit dat Leuven de zetel is en blijft van het S. S.

Wij denken dat Leuven het bestgeschikte midden is

van het Leuvense hoofdbestuur en een zelfstandige koers te varen in de lijn van de vooroorlogse traditie, weer onder de vroegere naam Limburgsche Katholieke Vlaamsche Studentenbond (LKVS). Rutten erkende de opvoedende rol van de studentenbeweging wel, maar wilde verhinderen dat ze een kritische rol zou gaan spelen tegenover katholieke politici, kerkelijk gezag en Belgische eenheid. Deze motieven, geactualiseerd door de verkiezingsnederlaag van de katholieke partij in 1925, brachten de Belgische bisschoppen ertoe op 11 oktober 1925 gezamenlijk een plechtige veroordeling uit te spreken over het Vlaams-nationalisme, waardoor ook het AKVS getroffen werd. Allerlei maatregelen die hierop volgden, waaronder de bedreiging met doodzonde bij het lezen van nationalistische bladen, brachten verwarring en dikwijls een ernstige gewetenscrisis bij de katholieke leerlingen die de studentenleiders wel wilden volgen, maar aarzelden tegen de bisschop in te gaan. Al bleef de AKVS-leiding haar leden via De Blauwvoet aansporen tot trouw aan het nationalistische beginsel, en organiseerde ze, ondanks het verbod door de kerkelijke overheid, gouv- en landdagen, toch ondervond ze de weerslag van de veroordeling: seminaristen durfden of wilden niet meer meewerken, veel bonden bleven weg op AKVS-dagen en verbraken het contact met Leuven, waardoor het aantal Blauwvoet-abonnees terugliep en de financiële situatie precair werd.

Anderzijds betekende de bisschoppelijke veroordeling een ruggesteun en stimulans voor de oppositie tegen het AKVS-beleid binnen de beweging zelf. Een minderheid die tot dan toe met lede ogen de verwijdering van het vooroorlogse cultuurflamingantisme en de groeiende invloed van het Vlaams-nationalisme had aangezien, trad in 1926-'27 meer op de voorgrond. Ze beschikte nog over De Student, die niet was meegegaan in nationalistische richting en waarvan de redactie in 1925 werd overgenomen door een groep Leuvense studenten (L. Kiebooms, L. Moyersoën, K. van Cauwelaert) die het met de nationalistische beleidslijn niet eens was. Deze groep begreep het belang van een perscampagne en begon in De Standaard een offensief tegen het nationalistisch overwicht in het AKVS. Ze werd aangespoord door uitspraken van F. van Cauwelaert en gesteund door geestelijkheid en collegedirecties. De seminaristen sloten zich hierbij aan. In 1924 hadden zij in Limburg reeds de leiding van de studentenbeweging overgenomen en als voorbereiding daarvan verschillende bonden ertoe gebracht moties tegen het gevoerde beleid aan het hoofdbestuur te zenden (o.a. vanuit Alken, Hasselt, Rotem, Genk, Lanaken, St.-Truiden en Overpelt). Nu bleven ze in Leuven weg uit de vergaderingen van de AKVS-leiding, waar zij tot dan toe functies hadden bekleed, maar verzamelden zelf de studenten-afgevaardigden der plaatselijke AKVS-bonden om te discussiëren over de richting der studentenbeweging. In hun eigen lokale bonden stelden zij eveneens de vraag, of men het AKVS in zijn nationalisme zou volgen of de bisschoppen zou gehoorzamen, wat tot botsingen leidde met de meer nationalistisch gezinde studenten.

Ondanks de tegenwerking van buiten en de contestatie van binnen bleef het AKVS tot 1927 nog meester van het terrein: zijn organisatie functio-

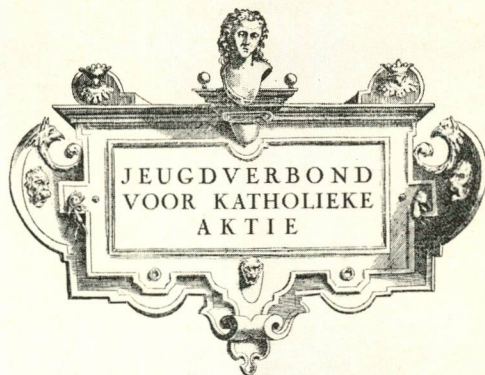
neerde, zijn bladen werden gelezen en zijn richtlijnen bleven als baken dienen. Dit kwam vooral, doordat door de tegenpartij geen aannemelijk alternatief werd geboden, maar ook dat was op komst. 2. 1927-'32: JEUGDVERBOND VOOR KATHOLIEKE ACTIE CONTRA AKVS. Dit alternatief kreeg vorm bij de oprichting in Vlaanderen van de katholieke actie die in Wallonië reeds gestart was. Daar was het een totaal nieuwe organisatie, maar in Vlaanderen wilde men een overkoepelend Jeugdverbond voor Katholieke Actie (JVKA) opbouwen, waarbij bestaande katholieke jeugdgroeperingen zich zouden kunnen aansluiten, ook de jeugdafdelingen van de standorganisaties van de katholieke partij. Hoewel vooral de nationalistische wezen op het gevaar dat de Katholieke Actie hierdoor in partijpolitiek vaarwater kon komen, en zij pleitten voor een „zuiver kerkelijke” katholieke actie, werd het JVKA toch op standenbasis georganiseerd en werden de jeugdgroeperingen opgeroepen zich aan te sluiten.

Voor de studerende kwam hiervoor alleen het AKVS in aanmerking. Het begon hierover met de algemene JVKA-proost K. Cruysberghs onderhandelingen, die echter van meet af aan in een sfeer van wantrouwen verliepen. Al stond de AKVS-leiding principieel positief tegenover katholieke actie, toch wilde zij haar nationalistisch uitgangspunt niet laten varen, terwijl dit juist door het aartsbisdom als voorwaarde werd gesteld. Hoewel de onderhandelingen geen resultaat hadden bereikt, riep mgr. K. Cruysberghs in augustus 1928 de plaatselijke studentengilden die aan „louter cultureel-Vlaamse actie” deden, op naar de schouwdag in Antwerpen die de officiële start moest betekenen van de katholieke actie in Vlaanderen.

In West-Vlaanderen werd de katholieke actie van het begin af anders opgevat: katholieke-actieproost K. Dubois wilde een „zuivere katholieke actie” die van nieuwe kernen uit naast de bestaande studentenbonden een „kerkelijke strijd” zou voeren. Met hem kon AKVS-leider F. Vercnocke gemakkelijker tot een akkoord komen: de studentenbonden behielden er immers hun eigen Vlaams actieterrein. Dat dit voor het AKVS als bundelende organisatie nog geen oplossing was, zolang de bisschoppelijke boycot voortduurde, drong in AKVS-kringen niet door: zij meenden dat hun invloed op de leerlingen zich zou handhaven.

Dit gevoel van macht was in het nationalistische kamp nog toegenomen door de Bormsverkiezing (december 1928), die in Leuven aanleiding gaf tot hevige rellen tussen Franstalige en Vlaamse studenten, waarin de academische overheid hardhandig tussenbeide kwam door enkele studentenleiders, waaronder de Oostvlaamse AKVS-gouwvoorzitter T. Herbert, het consilium abeundi te geven en in de kerstvakantie aan alle Vlaamse studenten een brief ter ondertekening voor te leggen waarin zij moesten beloven van alle verdere antibelgische activiteiten af te zien.

Deze gebeurtenissen sterkten de Gentse bisschop H. Coppieters in de overtuiging dat er met het AKVS korte metten moesten worden gemaakt. Hij gaf de JVKA-proost F. Vercruyssen opdracht de katholieke actie bij de studerende op te zetten als een anti-AKVS studentenbeweging die behalve katholieke ook Vlaamse actie zou voeren, maar dan cultuurflamingantisch en onder leiding van de



Het Algemeen Sekretariaat van het "Jeugdverbond voor Katholieke Aktie" heeft de eer

Mijnheer den Hoofdopsteller van "Ons Volk ontwaakt"
te Brussel.

uit te noodigen op het Middagmaal dat op Zondag, 26 Augustus, om 12 uur, zal worden aangeboden in het S. Jan Berchmanscollege, Meir, 36, te Antwerpen, ter gelegenheid van het Eerste Congres der Vlaamsche Katholieke Jeugd.

Antwerpen, 2 Augustus 1928.

A. A. H. B.
109, Nationalestraat, Antwerpen.

geestelijke overheid. Hierbij stond hem het Limburgse voorbeeld van 1924 voor ogen. Tegelijk werden alle mogelijke intimidatie en verbodsmaatregelen tegen het AKVS getroffen. Het werd een openlijk conflict.

In het aartsbisdom scheen kardinaal Van Roey principieel wel dezelfde mening te zijn toegedaan, maar K. Cruysberghs ging er met veel meer omzichtigheid en meer pragmatisme te werk. De seminaristen moesten er in de plaatselijke bonden het klimaat bewerken tot de bond zelf zijn lidmaatschap van het AKVS opzegde en zich - zij het formeel - aansloot bij het JVKA. Van een echte katholieke actie kwam in beide bisdommen in deze jaren nog niet veel terecht: in Gent wilde men wel, maar het AKVS had nog te veel invloed; in Mechelen wilde men nog wat wachten en eerst de mentaliteit van de studerende ombuigen zonder onmiddellijk een alternatieve actie op touw te zetten.

In West-Vlaanderen nam K. Dubois een eigen standpunt in dat hem in een dubbel voordelige positie bracht: in de ogen van bisschop Waffelaert, die allergisch was voor de Vlaamse studentenbeweging, stond hij veilig, omdat hij de Katholieke Studentenactie (KSA) volledig buiten het AKVS om organiseerde, maar ook voor het AKVS was zijn standpunt acceptabel, omdat dit in een duidelijke terreinafbakening een enige kans zag om zijn autonomie en dus zijn nationalisme te handhaven, zonder te worden weggevaagd door een concurre-

rende Vlaams én katholiek strijdende beweging. Het akkoord met het AKVS werd nochtans geen vrijbrief voor het nationalisme in de scholen. De collegeoverheid bleef er streng tegen optreden en in 1928-'29 werden nog verscheidene leerlingen om hun nationalistische overtuiging verwijderd.

Deze conflicten hadden een ernstige weerslag op de AKVS-actie. Binnen de studentenbeweging kregen de opposanten tegen het nationalistische en in hun ogen opstandige beleid van het AKVS-bestuur de wind in de zeilen, temeer omdat veel seminaristen in de plaatselijke bonden aanstuurden op een afscheuring van Leuven. Reeds tijdens de grote vakantie van 1928 besloot de AKVS-leiding noodgedwongen met de spectaculaire actie op te houden, voorlopig af te zien van landdagen en terug te keren tot de „beproefde methode der blauwvoetrij: de werking in de catacomben”. De Blauwvoet verloor zijn verslaggevend karakter - wat een verarming betekende voor de plaatselijke actie - en legde nog meer het accent op studieartikelen. Toen in augustus 1929, „als het ware om de tegenstand te meten”, opnieuw een landdag werd georganiseerd te Antwerpen, bleek echter de „beproefde methode” geen succes te hebben gehad: slechts enkele leden daagden op. In twee jaar tijd was het AKVS door interne tegenstellingen en externe boycot van massabeweging geëvolueerd naar kernbeweging. De nationalistenvan hadden hun greep op de meerderheid der studerende jeugd verloren. In de volgende twee jaren (1929-'31) bleef de



Verbondshuis te Leuven in de jaren '30.

AKVS-leiding haar best doen om het vertrouwen te herwinnen, vooral door kwalitatieve verbetering van De Blauwvoet, maar zag niet goed welke strategie ze moest volgen tegenover het JVKA, noch welke methodische aanpak ze moest voorstellen voor de werkzaamheden in de bonden. Ze hield het dan maar bij oproepen tot trouw aan het AKVS en de bevestiging dat de schaarse trouwe AKVS-ers de besten waren, waarbij steeds opnieuw de slagzin herhaald werd: „Liever naar de catacomben dan ons nationalisme prijs te geven”.

Maar dit waren achterhoedegevechten: in het nationalistische weekblad *Jong Dietschland* begonnen reeds terugblikpolemieken over de vraag, of het AKVS in de beslissende jaren 1927-'29 wel de juiste tactiek gevolgd had.

Van 1931-'32 af volgde de AKVS-leiding (A. Cattersel, E. Mattelaer, W. Bouchery, L. Leysen, L. de Pauw, J. Wieërs, P. Meuwissen, B. Cools) opnieuw bewust een hardere lijn. Tot dan toe had zij onder druk van de vervolging en het succes van het JVKA haar standpunt tegenover deze organisatie zo gematigd mogelijk geformuleerd, zonder nochtans haar nationalisme principieel op te geven. Nu stelde ze duidelijk dat het AKVS geen katholieke-actiegroepering kon zijn, omdat het een zuiver wereldlijk doel nastreefde en als zodanig niet onder het rechtstreeks gezag van de bisschoppen viel. Dit gezag gold slechts voor zover de bisschoppen ertegen moesten waken dat die wereldlijke doelstellingen niet in strijd waren met de katholieke leer. Daarom voelde het AKVS zich vrij zijn nationalisme te bevestigen, waarin nu de klemtoon viel op het verwezenlijken van Groot-Nederland. Deze theologisch gefundeerde bevestiging van de autonomie der studentenbeweging én de radicalisering in Dietse en weldra ook solidariser-

tische richting, was vooral het werk van de jezuiet Van Opdenbosch, die vooral door de brochures, ondertekend : De Zeven Puriteinen, tot de Tweede Wereldoorlog een grote invloed bleef uitoefenen op de standpuntverklaringen en de ideologische evolutie van het AKVS.

Maar deze klare visie en gedurfde taal kon voor de oude studentenorganisatie geen redding meer brengen : het merendeel van de plaatselijke bonden was afgescheurd en het initiatief lag volledig in handen van het JVKA. Wel was het AKVS erin geslaagd in het leerlingenmilieu een Vlaamsgezindheid tot stand te brengen, die ook als ze niet als nationalisme naar voren kwam, toch zo radicaal was dat de JVKA-organisaties in de jaren dertig gedwongen werden ofwel de flamingantische inboedel van het AKVS over te nemen, ofwel er een nieuwe beweging voor te stichten.

3. 1932-'40 : KATHOLIEKE ACTIE EN VLAAMSE ACTIE. Omstreeks 1932 brak een nieuwe periode aan in de katholieke Vlaamse studentenbeweging. Een jongere generatie leerlingen, die nooit de bloeitijd van het AKVS zelf had gekend en slechts wist dat deze organisatie „in opstand was gekomen tegen het kerkelijk gezag”, bleef niet meer stilstaan bij dat conflict uit het verleden, maar zocht in of naast de KSA, die ze als een bestaande realiteit accepteerde, een ruimte om haar eigen, iets anders gekleurd, flamingantisme aan bod te laten komen. Met de JVKA-organisaties groeide immers een nieuwe Vlaamsgezindheid die gelijke tred hield met de herleving van het nationalistisch sentiment overal in Europa.

In West-Vlaanderen kon deze Vlaamsgezindheid niet opgevangen worden binnen de bestaande KSA, die weliswaar een grote bloei kende, vooral door de stuwende kracht van K. Dubois, maar zich strikt wilde beperken tot een kerkelijke doelstelling. Dit gebrek aan ruimte binnen de KSA deed bij velen, ook bij trouwe katholieke-actiemensen en seminaristen, het verlangen groeien naar een nieuwe strijdend Vlaamse studentenbeweging die de bestaande geïsoleerde Vlaamse bonden zou overkoepelen, maar die in ieder geval ook de goedkeuring van de kerkelijke overheid zou wegdragen. Mede onder druk van dit verlangen ging Dubois geheime besprekingen voeren met de Westvlaamse gouwvoorzitter N. Quintens om eventueel - na afscheuring van Leuven - met hem en het Westvlaamse AKVS een zuiver cultureel-Vlaamse actie op touw te zetten. De onderhandelingen duurden tot augustus 1933 (nagenoeg zes maanden), maar leverden geen resultaat op. Dubois had ondertussen trouwens op een KSA-studiedag het AKVS veroordeeld en de universiteitsstudenten verboden deel uit te maken van de plaatselijke Vlaamse studentenbonden. Daarentegen steunde hij enkele studenten van het Hoogstudenten Verbond voor Katholieke Actie (HVKA met het tijdschrift Universitas) te Leuven, die het initiatief namen de Vlaamse bonden op te roepen naar een goudag te Roeselare (augustus 1933), die de start moest zijn van het Jong Volksche Front (JVF), „een nieuwe Vlaams-strijdende studentenbeweging die zich onderwierp aan de bisschoppen”.

Heel het schooljaar 1933-'34 werd besteed aan verdere inhoudelijke en organisatorische voorbereiding van de nieuwe beweging. In maart 1934 verscheen het eerste JVF-manifest, opgesteld onder

supervisie van K. Dubois en A. Dondeyne door dezelfde Universitas-mensen. In augustus kwam een tweede manifest, met doelstellingen-omschrijving, terreinafbakening tegenover KSA, gewestkaders en oproep voor een tweede goudtag. Van Kerstmis 1934 af werd het contact tussen bonden en leiding verzekerd door een zeer fraai uitgegeven tweemaandelijks tijdschrift, het Jong Volksche Front, dat bleef verschijnen tot aan de oorlog. Daarin werd, behalve dat het veel cultuurinformatie gaf, vooral aandacht besteed aan het uitwerken van een eigen ideologie, gebaseerd op de pijlers Vlaams-nationalisme, volksverbondenheid, Dietse en christelijke cultuur. De invloed van de rechtse stroming in het Westers denken van dat ogenblik én van de katholieke actie valt het meest op in de hiërarchische structuur van het kader en de belangrijke plaats van „Leider” Berten de Clerck, die borg stond voor „éénzelfde doel, éénzelfde geest, verbonden in één organisatie”. Merkwaardig is wel dat deze organisatie, die niet alleen een (gematigd) volksnationalistische ideologie ontwikkelde, maar ook duidelijk politieke propaganda voerde voor een Vlaamse concentratie, volledig door Dubois gesteund werd.

De pogingen van het JFV om ook buiten West-Vlaanderen - waar het zich ongehinderd ontplooidde - vaste voet te krijgen mislukten, al kwam in 1939 wel samenwerking tot stand met de leiding van Jong-Limburg, die de Vlaamse actie in de KSA-studentenbonden van deze gouw begeleidde.

In Oost-Vlaanderen had de geestelijke overheid van de stichting der KSA af een andere koers gevolgd: ze probeerde de invloed van het AKVS te ondergraven door niet alleen allerlei boycotmaatregelen te nemen, maar ook door de Vlaamse bonden als zodanig zich te laten aansluiten bij het JVKA, in de hoop dat het nationalisme dan wel zou wegebben en er een cultuurflamingantische en christelijke werkzaamheid zou ontstaan, zoals in Limburg. Precies omdat de KSA zich zo uitdrukkelijk anti-AKVS opstelde en zichzelf dan nog als alternatief aanbood, slaagde zij er slechts langzaam in aantrekkingskracht uit te oefenen op de Oostvlaamse leerlingen. Haar organisatorische uitbreiding begon pas, toen het AKVS omstreeks 1932 door voortdurende tegenwerking van buiten en tegenstelling binnen het Vlaamse nationalistische kamp zijn aantrekkingskracht verloren had.

Door deze moeilijke start en de aantrekkelijkheid van het Westvlaamse succes won in de Oostvlaamse KSA-gouwleiding de opvatting veld de Vlaamse actie los te maken van de katholieke actie en beide acties gescheiden en door afzonderlijke beleidsinstanties of zelfs verschillende organisaties te laten leiden, een koerswijziging die na het heengaan van de stichter F. Vercruyssen (april 1935) zonder al te veel gezichtsverlies kon verlopen. De vraag was wel aan welke organisatie de nieuwe KSA-gouwproost L. de Kesel de voorkeur zou geven. Naast het AKVS, dat nog heel wat aanhang had, probeerden immers ook enkele Oostvlaamse studenten, leden van het Hoogstudentenverbond voor Katholieke Actie te Leuven (vooral J. van Steenberghe en Edg. van Cauwelaert), zich als gouwleiding van het nog te stichten Oostvlaamse JFV te doen erkennen en de steun van KSA te krijgen voor de uitbreiding van hun beweging. Van no-

vember 1936 tot februari '37 voerde L. de Kesel met AKVS-hoofdleder E. Boonen onderhandelingen, die aanvankelijk hoopvol waren voor het AKVS, maar eerder abrupt door KSA werden beëindigd, zonder dat de toenadering tot stand kwam. Ondertussen had L. de Kesel in november 1936 reeds zijn proosten welwillendheid gevraagd voor de pogingen tot oprichting van het JVF, waaraan hij na het afspringen van de onderhandelingen met AKVS de leiding van de Vlaamse actie overdroeg. Ondanks deze steun kwam het JVF niet van de grond, zelfs niet na in januari 1938 de toestemming te hebben gekregen voor de uitbreiding van een college-actie. Oorzaken van de mislukking van het JVF zijn waarschijnlijk de concurrerende positie van het AKVS en vooral de tendens de nu goed georganiseerde KSA leerstellig te hervormen tot een volledige jeugdbeweging, die door haar jonge verschijning wel succes had en waarbinnen nu toch weer wèl de Vlaamse vorming aan bod kwam. In KSA-Oost-Vlaanderen groeide het inzicht dat de beleving van het eigen jong-zijn in spel en openluchtlevens een specifieke bijdrage kon leveren in de opvoeding tot christelijk en Vlaams leven. In juli 1937 reeds werden er andere accenten gelegd, wat zijn weerklank vond in de naamverandering van KSA in Jong-Vlaanderen en in het uitwerken van een Vlaamse belevings- en spelromantiek, een accentverschuiving die voor de latere evolutie van KSA-Jong Vlaanderen naar een volwaardige jeugdbeweging van zeer groot belang is geweest.

In het aartsbisdom was de evolutie veel minder onstuimig. Zowel in Antwerpen als in Brabant waren de plaatselijke Vlaamse studentengilden ook na de oprichting van het JVKA gewoon doorgaan met hun werk. De conflicten bleven beperkt: enkele bonden maakten zich los van het AKVS, elders werd naast de oude bond een nieuwe „louter kultureel Vlaamsche” gilde opgericht die aansloot bij het JVKA. Een duidelijk katholieke actie startte pas in 1931, toen twee diocesane proosten L. Vaes voor Antwerpen en C. Lindemans voor Brabant, benoemd werden. Zij oriënteerden de KSA op het Westvlaamse voorbeeld, dus zuiver kerkelijk strijdend, en richtten studiekringen op, die tijdens het schooljaar in de colleges, maar ook tijdens de vakantie, naast de bestaande studentenbonden de Vlaamse bezieling bleven verzorgen. Al mocht de studentenbond niet aangesloten blijven bij het AKVS en werd het de seminaristen zelfs dan niet toegelaten er lid van te zijn, toch waren veelal dezelfde mensen zowel op de studiekringen aanwezig als op de gildevergaderingen, zonder dat dit als een groot probleem ervaren werd. Omstreeks 1937 werden de activiteiten van de studiekringen verruimd, doordat meer aandacht werd besteed aan openluchtlevens, sport en creatieve technieken. Ook hier was een evolutie begonnen van apostolaatsbeweging naar jeugdbeweging.

In Limburg had de studentenbeweging een heel eigen ontwikkeling te zien gegeven. Na de putsch van 1924, waarbij onder druk van bisschop Rutten de AKVS-gouwleiding ontslag had genomen en de seminaristen opnieuw een Limburgsche Katholieke Vlaamsche Studentenbond (LKVS) hadden opgericht, die niet nationalistisch was en onafhankelijk stond van Leuven, waren geleidelijk elementen van de katholieke-actie-ideologie mee opgenomen

in de activiteiten. Slechts enkele bonden weigerden samen te werken met de LKVS, bleven contact houden met Leuven, voerden propaganda in de colleges en gaven zelfs nog een eigen blad uit, De Kabouters. De meeste groepen volgden echter de LKVS-leiding, die in 1934 besliste een afzonderlijke beleidsinstantie te creëren voor Vlaamse en voor katholieke actie, al bleven beide elementen binnen éénzelfde bond te realiseren. Naast het katholieke actie-blad *Hernieuwen*, dat oorspronkelijk (1929) alleen in West-Vlaanderen, maar van 1932 af over heel Vlaanderen verspreid werd, verscheen sinds 1934 *Jong Limburg* als ledenblad voor de Vlaamse actie. Door het zich organiserende West-vlaamse JVF werd toenadering gezocht tot *Jong Limburg* en met Kerstmis 1938 kwam het tot een samenwerkingsakkoord tussen beide bewegingen, wat zich uitte in gemeenschappelijke werkplannen en een gezamenlijke tijdschriftenuitgave.

Tegenover deze bloeiende nieuwe organisaties stond een van 1932 af nagenoeg volledig verschrompeld AKVS. Al bleef het bestaan, het vertegenwoordigde slechts een klein deel van de studerende jeugd. Terwijl de jongeren hun Vlaamsgezindheid veelal beleefden in hun bij het JVF, *Jong Limburg* of *JVKA* aangesloten studentenbond, kwamen oud-leiders toegeschoten om hun zinkende organisatie te redden. Ze vonden elkaar opnieuw in de redactie van het Vlaams nationalistisch weekblad *Jong Dietschland* en trachtten via dit blad, via optreden op schaarser wordende land- en gouddagen en het uitgeven van studententijdschriften het AKVS nieuw leven in te blazen. Vooral A. Catry in West-Vlaanderen, opsteller van *De Vlaamsche Vlagge*, L. Wouters in Gent, die een nieuw AKVS-blad *Bardit* lanceerde, J. Sels in Antwerpen en F. Uytterhoeven in Brabant, allen gouwvoorzitters van vóór 1927, spanden zich daarvoor in, echter zonder veel resultaat. Ook E. van der Hallen, wiens boek *Brieven aan een jonge vriend* door *De Blauwvoet* begroet werd als een „Vlaamsch evangelie voor de nieuwe jeugd van Dietschland”, trachtte in een laatste poging tot hergroepering universiteitsstudenten en leerlingen te verzamelen om de bouw van een AKVS-huis in Nijlen. In plaats van nieuw enthousiasme bracht de bouw slechts verdeeldheid en wantrouwen tussen de AKVS-leiding en het bestuur van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV), waartussen E. van der Hallen, die tot geen van beide partijen behoorde, tevergeefs als verzoener trachtte op te treden. Bij de opening, in juli 1934, van het huis op de Nijlense Wijngaardberg had het KVHV zijn vroeger toegezegde financiële steun ingetrokken en was de kloof tussen beide organisaties definitief geworden. Evenmin slaagde Van der Hallen erin door het inbrengen van jeugdbewegingselementen de werkzaamheid een nieuwe impuls te geven, omdat er gebrek was aan leiders en leden, en de topleiding meer aandacht had voor het motiveren van de juistheid van eigen standpunten dan voor een nieuwe aanpak van de bondsactiviteiten. In dat eigen AKVS-standpunt werd langzamerhand meer het Dietse en solidaristische aspect naar voren gebracht, terug te vinden in de naamsverandering *Algemeen Katholiek Dietsch Studentenverbond* (AKDS) in april 1935, wat in november 1937 nogmaals gewijzigd werd in *Dietsch Jeugdverbond* (DJV), waarmee te kennen werd



Jeugdherberg te Nijlen in 1933 opgericht als studententehuis van het AKVS.

gegeven dat de organisatie zich voortaan behalve tot studerenden ook richtte tot „volksjongens”. Ook in de universitaire studentenbeweging te Leuven was in deze jaren een kentering merkbaar. Het KVHV, dat in de jaren twintig steeds de zijde had gekozen van het AKVS en in niet geringe mate had bijgedragen tot de nationalistische evolutie van de leerlingenbeweging, stelde zich vooral tijdens het tweejarig presidium van P. Meuwissen (1932-'34) open voor discussies over nieuwe maatschappelijke en politieke stromingen. Met het AKVS kwam het tot een breuk als gevolg van ideologische verschillen en wantrouwen tussen personen. Naast het Verbond ontstond een Dinasostudentenafdeling en een door K. Dubois en A. Dondeyne gestimuleerd Hoogstudentenverbond voor Katholieke Actie (HVKA) met als maandblad sinds 1932 *Universitas*. De versnippering werd compleet, toen in 1935 daarbij nog een universitaire afdeling van het JVF werd opgericht, die echter in 1937 opnieuw ontbonden werd, omdat haar taak van propaganda voor de Vlaamsche Concentratie efficiënter werd vervuld door het in het najaar 1937 ontstane Jeugdfront. Niettemin vonden deze ideologisch zo verschillende groeperingen elkaar op de reeks Dietse studentencongressen, in de Grammensactie, en vierden zij broederlijk het gouden Ons Leven-jubileum (1938), maar de verloren gegane eenheid kon door dit alles niet hersteld worden.

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog was er aldus nog weinig overgebleven van de traditionele zelfstandige katholieke Vlaamse studentenbeweging. De samenwerking tussen universiteitsstudenten, seminaristen en leerlingen, kenmerkend voor de oude beweging, was volledig verloren gegaan door tegenstellingen tussen cultuurflamingantisme, nationalisme en katholieke actie in de jaren dertig. In Leuven voerden Dinaso's en Universitassers een strijd om het overwicht in de studentenwereld, terwijl het Verbond eerder fungeerde als vrije tribune voor de meest uiteenlopende ideeën dan als leidinggevende instantie. Bij de leerlingen had het AKVS zijn invloed nagenoeg volledig verloren ten voordele van de KSA, die bij de uitbreiding van haar machtspositie toch rekening moest houden met het flamingantisme van vele leden. Dat door dit alles een autonome en

cultuurvernieuwende jeugdbeweging ten onderging en in de plaats daarvan door volwassenen geleide groeperingen ontstonden ten dienste van kerk, partij of ideologie, legde een zware hypotheek op de vrije ontplooiing van de naoorlogse jeugdbeweging.

4. 1940-'45 : OORLOGSJAREN. Na 10 mei 1940 ontstond bij de drie nationalistische jeugdbewegingen - het Algemeen Vlaamsch Nationaal Jeugdverbond (AVNJ) met strekking Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV), het Jong-Dinaso en het DJV - al gauw de neiging tot samenwerking en bundeling om beter hun eigen karakter te kunnen handhaven en te kunnen weerstaan aan de manipulatiepogingen van Duitsers en nationaal-socialistisch georiënteerde Vlamingen. Na het tot stand komen in mei 1941 van een politieke eenheidsbeweging voor VNV, Verdinaso en Rex-Vlaanderen, kwam het tot een volledige versmelting van de zgn. volkse jeugdbewegingen, waaronder ook het DJV, onder de naam Dietsche Blauwvoetvendels. Deze eenheidsjeugdbeweging kreeg de erkenning van de Duitse autoriteiten, op voorwaarde dat ze zich Nationaal-Socialistisch Jeugdverbond noemde (NSJV) en zich ook leden mochten aansluiten van de pas opgerichte Vlaamsche Jeugd, een voorloper van de Hitler Jugend-Flandern. Het NSJV kan men echter moeilijk nog beschouwen als erfgenaam van de Vlaamse studentenbeweging, ook al maakte het DJV er deel van uit. De JVKA-organisaties en verwante Vlaams strijdende bewegingen slaagden er globaal beter in hun onafhankelijkheid te bewaren. Plaatselijk werd het langzamerhand wel moeilijker twee aparte acties, een Vlaamse en een katholieke, naast elkaar op te zetten, zodat in de praktijk studentengilden en KSA-bonden versmolten, ook in West-Vlaanderen en het aartsbisdom. In de activiteiten zelf kreeg het openluchtlevens met trektochten, kampdagen en spel een steeds ruimere plaats. De feitelijke versmelting van katholieke actie met Jongvlaamse jeugdbeweging werd organisatorisch bevestigd, toen op de studiedagen der vijf gouwleidingen in januari 1943 het principe van één algemene federatie KSA-Jong Vlaanderen werd goedgekeurd. De realisatie ervan nam de verdere oorlogsjaren in beslag, waarbij een algemeen secretariaat werd ingericht en één algemene leiding voor de vijf gouwen tot stand kwam. Dat de eenheid van historisch zo verschillend gegroeide bewegingen niet zomaar geproclameerd kon worden, bleek uit de tegenstellingen die de federatie reeds van bij haar aanvang kenmerkten en waarvan de zogenaamde „vruchtbare spanning” tegen katholieke actie en jeugdbeweging, die uiteindelijk voor één van beide aspecten nadelig moest zijn, de voornaamste was. In Leuven had het uitbreken van de oorlog eveneens een bundeling van de studentenverenigingen tot gevolg, die elkaar opnieuw vonden in het KVHV. Het Verbond proclameerde opnieuw het Vlaams-nationalisme als leidend beginsel, maar vestigde tegelijk de aandacht op zijn onafhankelijkheid. Na een botsing, in 1941, met de Franstalige studenten naar aanleiding van een VNV-vergadering, kwam het tot een conflict met de academische overheid, die het niet opportuun vond dat het KVHV een Rodenbach-hulde organiseerde en ook bezwaren had tegen een gepland Diets studentencongres. Toen ook de Duitsers een spaak in het wiel staken

door het verschijnen van Ons Leven te verbieden en bovendien de eerstejaars zes maanden tewerkgesteld werden, kwam alle georganiseerde activiteit tot het eind van de oorlog stil te liggen.

LITERATUUR : J. Vermeulen, *Overzicht 10-jarige werking A.V.H.V. Geschiedkundig overzicht van de werking van het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond* (1929); - E. Boonen, *Voorwoord*, in F. Daels, *Acht voordrachten voor onze studenten* (1935); - De Zeven Puriteinen, *K.S.A. Hoog - J.V.Fr. Neer! Het A.K.D.S. marcheert* (1937); - K.S.A.-Jong-Vlaanderen, *Met onze Jonghernieuwers in de ronde* (1944); - *Gedenkboek Ernest Van der Hallen. Voorman der jeugd* (1958); - H. Cammaer, *Het katholieke jeugdwerk*, in *De kerk in Vlaanderen* (1962); - *Ons Leven. Studentenweekblad Leuven. 1883-1963* (Jubelnummer bij het 75-jarig bestaan van Ons Leven, december 1963); - L. Vandenberghe, *Het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond. A.K.V.S. (1919-1934) en De Katholieke Studenten Actie in Oost- en West-Vlaanderen* (onuitgegeven rapporten Studieceterium Jeugdproblematiek Leuven 1968); - H. Cammaer, *Jeugdwerk in Vlaanderen*, in *Jeugdwerk in perspectief* (1969); - H.J. Elias, *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging 1914-1939*, 4 dln. (1969); - L. Vos, *Het A.K.V.S. in konflikt met de geestelijke overheid. Nationalisme en kultuurflamingantisme in de katolieke Vlaamse studentenbeweging. 1919-1932* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Kath. Univ. Leuven, 1969); - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940* (1969). LOUIS VOS

C. VRIJZINNIGE STUDENTENBEWEGING 1830-1945.

1. ONTSTAAN.

a) *Gent*. Het optreden van een Vlaamsgezinde studentenbeweging kwam op gang na de harde crisisjaren van na 1840. Om verscheidene redenen gaf Gent de toon aan. In de eerste plaats moeten we kijken naar een beïnvloedingsmilieu dat in feite buiten de toen rijpende V.B. stond. In de universitaire kringen hadden zich in de crisisjaren enkele jongeren om F. Huet geschaard. De Fransman Huet kwam uit christelijk-ethische motieven tot een zeer radicale sociaal-kritische houding. Zijn leerlingen vonden het nodig deze ideeën in de volkstaal te verbreiden. Zo ontstond het merkwaardige blad *De Broedermin* (1848-'59), een voor katholieken „sub gravi” verboden lectuur. Bij de medewerkers aan dit blad vermelden we G. Callier (de opvolger van Huet als professor in de filosofie), C.A. Fredericq, Eug. Zetternam, Emile de Laveleye, Jean Stecher. Beide laatsten vertrokken als hoogleraar naar Luik en hadden aldaar een onmiskenbare invloed, ook op de vrij talrijke Vlaamse studenten. Hoewel dus verscheidene *Broedermin*-medewerkers duidelijk Fransgezind waren, hadden hun radicaal-volkse opvattingen toch een onvermijdelijke invloed op de promotie van de volkstaal.

In de tweede plaats was er de rechtstreekse invloed van het Gentse flamingantisme, dat zich op een hoger intellectueel niveau ontwikkelde dan te Antwerpen. De atheneumleraar J.F.J. Heremans was evenals F.A. Snellaert één van de initiatiefnemers van het eerste Nederlandsch Congres van 26 augustus 1849.

Een ander symptoom was de in 1851 begonnen activiteit van het Willemsfonds. Men zou in de volgende decennia in zeer sterke mate op de studenten rekenen om de kaders van dit volksontvoogdingswerk te vormen.

Vooraf van Heremans ging een bezielende kracht uit en met zijn oudste atheneumleerlingen werd op 21 februari 1852 het Taalminnend Studentengenootschap 't Zal wel Gaan (z. ook aldaar) opgericht. Eén van de medestichters, J. Vuylsteke,

verplaatste de zetel van het jonge 't Zal naar de universiteit en van dat ogenblik af bleef deze merkwaardige vereniging onafgebroken het kernpunt van de Vlaamse en vrijzinnige strijd onder de studenten. Vuylsteke zelf zou er tot zijn overlijden op 16 januari 1903 de geestelijke leider van blijven.

Het antiklerikaal radicalisme en de Vlaamsgezindheid die tot uiting kwamen in de leus Klauwaart en Geus sloten in de stichtingstijd dadelijk nauw aan bij de realiteit. Een aantal incidenten scherpten daarbij de geuzenmentaliteit aan. Eind 1855 begon uit katholieke rijen de agitatie tegen de professoren Hubert Brasseur en François Laurent, omdat in hun cursussen een agnostische levensvisie te bespeuren zou zijn. In september 1857 kwam de pauselijke banvloek over de letterkundige bundel Noord en Zuid, die door de zorgen van 't Zal tot stand gekomen was. Het onverbiddelijke katholieke offensief kwam zo hard aan, dat het jonge 't Zal zelfs in staat van ontbinding geraakte. In feite immers was het accent op het antiklerikale oorspronkelijk niet zo duidelijk gelegd. Het was een onvermijdelijk bijverschijnsel van de breder wordende kloof tussen een resoluut anti-modernistische kerk en de aan invloed winnende rationalistische levensvisie.

Meteen kunnen we aanstippen, hoe dat vooral te Gent zuiver partijpolitieke gevolgen had met een weerslag op de ontwikkeling van een flamingantisch eisendossier.

Tot in het laatste kwart van de 19de eeuw hadden de liberaal-vrijzinnige studenten een monopoliepositie aan de universiteiten te Gent, Brussel en Luik. Te Gent verscheen pas in 1872 heel schuchter L'étudiant catholique. In maart 1880 werd de Société Générale des Etudiants catholiques (Gé Catholique) opgericht. In oktober 1887 begonnen Vlaamse katholieke studenten een eigen actie met de stichting van de Rodenbachs Vrienden. Omstreeks 1890 waren liberale en katholieke studenten te Gent op het georganiseerde vlak even sterk in ledental geworden. In 't Zal wel Gaan kwam deze nieuwe toestand tot uiting in de statutenwijziging van 12 december 1878. In art. 1 kwam nu het bevorderen van de „Vlaamsche liberale zaak” als primair doel op de voorgrond. Voor minstens een halve eeuw zou deze enge band met het liberale partijpolitieke belang een stempel drukken op de flamingantische objectieven, vooral omdat de politiek machtige en invloedrijke oud-ledenbond van 1885 af sterk de hand hield aan de voor haar onverbreekelijke gelijkstelling: geus = liberaal. Om uiteenlopende redenen zijn de Vlaamse studentenkringen te Brussel en te Luik nooit in dergelijke mate gebonden geraakt.

b) *Brussel*. Aan de Brusselse universiteit kwam zeer kort na Gent een gelijksoortig initiatief tot stand.

In 1856 werd er een Nederduitsch Taalminnend Genootschap opgericht met aan de basis o.m. Alfons Willems, die in 1880 aan zijn eigen universiteit Grieks en Nederlandse letterkunde ging doceren, en Georges Bergmann, broer van Tony, die te Gent bij de eerste „'t Zallersgeneratie” hoorde. Kenspreuk van de Brusselaars was Schild en Vriend. Die eerste kern van Vlaamse studenten kreeg een nieuwe impuls in 1876, toen de nieuwe kenspreuk Geen Taal, Geen Vrijheid (z. ook aldaar)

burgerrecht verwierf en de kring vrijwel ononderbroken een zeer opvallende plaats ging innemen in het Brusselse studentenleven. Naar de onverdachte getuigenis van Goblet d'Alviella in zijn kroniek van de universiteit over de jaren 1884-1909 was de kring toen gegroeid tot „peut-être le plus vivant de nos cercles”. Men steunde in die tweede expansieperiode van de jaren 1870 af op de ideologische steun van zuiver Franstalige professoren, die een Vlaamse renaissance genegen waren. Leon Vanderkindere, die in 1870 zijn briljant opstel *La Belgique de 1870 et le parti flamand* liet verschijnen, was er één van de belangrijkste promotors van. Ook Elisée Reclus gaf in zijn cursus *Géographie universelle* onverholen steun aan de strijdgedachte dat het slechts van de Vlamingen zelf afhing, of ze bereid waren hun rechten in parlement, gerecht, administratie, school en leger te veroveren.

c) *Luik*. Te Luik kwam omstreeks 1870 een Vlaamsgezinde en georganiseerde studentenactie van de grond. Johannes Kinker had er in de Hollandse periode voor gezorgd, dat ook het Nederlands aan de universiteit een bestaansrecht kreeg. Na 1830 was dit initiatief grondig begraven geworden. In 1868 werd door negen studenten een manifest in het Nederlands opgesteld. De rector weigerde het ad valvas bekend te laten maken. Dit incident werd aanleiding tot de stichting van De Vlaamsche Eendracht, 13 december 1868. Een aantal oud-studenten werkten mee aan de oprichting, vooral Max Rooses, die in de jaren 1858-'60 te Luik had gestudeerd. De Vlaamsche Eendracht, met J. Gombault als voorzitter en H. Candrix, L. Schols en Snyckers als bestuursleden, zocht geen al te sterke binding met een partijpolitieke kleur. Op het universitaire vlak ging de actie naar een petitionnement voor de organisatie van een Vlaamse leergang, die na het overlijden van professor J.H. Bormans vacant was gebleven. De actie had als resultaat dat J. Stecher werd aangesteld, die zijn cursus over Nederlandse literatuur evenwel in het Frans doceerde. Grotere aandacht ging naar het contact met de vrij talrijke Vlaamse arbeiders in het Luikse. Men nam deel aan de commissie voor het praalgraf van Emiel Moyson, die op 1 december 1865 in Haut-Pré bij Luik was overleden. Ook werd er gewerkt aan de organisatie van volksvoordrachten, waarvan we in het eerste bestaansjaar enkele sporen terugvinden: het ging over de Vlaamse Zaak, Marnix van St.-Aldegonde, het algemeen stemrecht. Het moet evenwel zeer moeilijk geweest zijn de actie aan de gang te houden. In 1882-'83 werd een nieuw Vlaamsgezind studentengenootschap te Luik geboren. Aanvankelijk onder de naam *Zonder Nijd*, was het vooral als *Onze Taal*, dat de kring bleef voortbestaan tot in 1914. Het ging weer met ups en downs met een klein ledental, maar er was continuïteit. Met een zekere praal vonden in 1893, '98 en 1908 respectievelijk de feesten plaats wegens het 10-, 15- en 25-jarig bestaan. Meestal lieten de Luikenaars een gematigde stem klinken in het studentenflamingantisme. Het was, zoals werd uitgedrukt in de algemene verslagen van de liberale studentenactie in 1904: „Onze Taal, cercle flamand, mais nettement anti-flamingant”.

2. EVOLUTIE TOT 1885. Laat ons nu, na deze algemene oriëntatie, van dichterbij de evolutie

schetsen van deze kleine wereld. Aan de drie universiteiten werd in de periode tot aan de Eerste Wereldoorlog het actieve effectief van honderd leden immers zelden overtroffen. De eerste fase loopt tot circa 1885. Ze eindigt met een nieuwe richting in de Vlaamse strijd, die hoofdzakelijk een gevolg is van de eerste wetgeving tot vernederlandsing van het middelbaar onderwijs. Het is echter ook een afgesloten fase, doordat het een specifieke generatie heeft gevormd. De beschikbare informatiebronnen verplichten ons deze evolutie vooral in de Gentse studentenwereld te volgen.

a) *Vlaams-sociale strijd*. In deze eerste fase zit een hoogst merkwaardig, maar geïsoleerd beginpunt. De Gentse universiteit zag toen een studentengeneratie waarvan sommigen zich op een intellectueel originele wijze met volle overgave engageerden in het sociale leven. Emiel Moyson, die in april 1856 lid werd van 't Zal, is er de meest sprekende vertegenwoordiger van. Naar het voorbeeld van Leiden, waar reeds een voor die tijd zo non-conformistisch realisme aan het woord kwam met figuren als Hildebrand en wat later Piet Paaltjens, zocht men ook te Gent een literaire uitlaatklep. Het werden de academische mengelingen Noord en Zuid (1856-'57) en de almanakken (van 1854 af en bijna onafgebroken tot 1940). De toestand in het Zuiden eiste echter meer dan literair-creatieve belangstelling. Er was een integraal verzet nodig tegen de krachten die de geestelijke en sociale armoede in Vlaanderen in stand hielden. In Het Vlaamsche Volk dichtte J. Vuylsteke over de indruk die deze jongeren - hij zelf erbij inbegrepen - opdeden, toen op 31 augustus 1856 het Gentse fabrieksvolk defileerde bij het bezoek van de Koning: „Dat zijn de mannen, die wij moeten winnen! Ziedaar wat volk geheten wordt”. Moyson wierp zich zonder aarzelen in deze strijd. Hij stond naast en in de jonge arbeidersverenigingen om de arbeidersklasse van zich zelf bewust te maken. Bij de meeste burgerzoons was er een mengeling van schrik en hoop, van bewondering en medelijden voor het volk, de massa van proletariërs. De Montagnards in 't Zal gingen er echter recht op af: Vlaamse strijd en sociale strijd waren één. Even vinnige strijders waren zij tegen de kerkelijke heerschappij. De jonge „'t Zaller” Adolf Dufranne werd 13 december 1858 begraven: het werd de eerste burgerlijke begrafenis te Gent, een ongehoorde provocatie. Zoals reeds hierboven gezegd is, konden zeer weinigen weerstand bieden aan het verdachtmakende offensief van het establishment. Noord en Zuid II moest half illegaal uitgegeven worden met de hulp van de Brusselse vrienden van Schild en Vriend. 't Zal wel Gaan werd op 19 februari 1859 ontbonden.

b) *Burgerlijk-politieke strijd*. In 1860 kwam een snelle herrijzenis, maar er was iets grondig veranderd. De mogelijke band tussen flamingantisme en socialisme was voor vele studentengeneraties goed en wel verbroken. De actie kwam voortaan alleen in de lijn van het burgerlijk-politieke spel, de machtsstrijd tussen een liberaal en een katholiek blok.

Weegt men nu het Vlaamse en het vrijzinnige aandeel in de strijd tot ca. 1885 af, dan is het vrij duidelijk dat de geuzenstrijd tegen wil en dank in de belangstelling ging primeren. In 1865 werden ostentatief de heiligen uit de almanakkalender

gegooid. De katholieke kiesoverwinning van 1870 en vooral de schoolstrijd 1878-'84 scherpten dat verder aan. Men moet voorzichtig zijn met dergelijk historisch balanswerk, want veel generatiegenoten van deze periode hebben deze kloof wellicht zelf niet gevoeld, zoals wij die a posteriori kunnen interpreteren. Men deed zeer veel voor de Vlaamse zaak, maar er was niet diezelfde sociaal-ideologische intensiteit als waarmee men primair een maatschappijvisie opbouwt. In het literaire mengelwerk van de Vlaamse studenten uit Gent, Brussel en Luik vindt men deze atmosfeer treffend terug. Het was „Kleinarbeit" met petitionnementen en manifestaties voor partiële verbeteringen van de Vlaamse rechten binnen het verfranste Belgische staatsbestel. Daarvoor werd veel en hard gewerkt, te veel om op te noemen. In de chronologie van de Vlaamse strijd treft men trouwens bij elk actiepunt studenten aan. Dit werd echter niet gedragen door een sterke, globale visie op de maatschappelijke betekenis van deze strijd. Het was inderdaad dat romantisch flamingantisme: „Voor 't Vaderland te sneven / Dat waar mij immer zoet".

Sterk bleef ook de principiële gehechtheid aan een Grootnederlandse gedachte. In 1873 gaf 't Zalvoorzitter Jan Beaufort deze toast op het meerderjarigheidsfeest van de kring: „Onze Vaderlandsliefde is door geene staatkundige grenzen te beperken. Wij ook, wij zeggen: ons Vaderland moet grooter zijn; en alhoewel van onze taalgenooten en stambroeders door noodlottige gebeurtenissen gescheiden, blijven wij met denzelfden gloed het gemeenschappelijke vaderland beminnen, het Noorden gelijk het Zuiden". Dit citaat mag gelden als veralgemening van de heersende mentaliteit.

De enkele keren dat de Vlaamsgezinde studenten konden ingrijpen of minstens pogen het Vlaamse probleem in te schakelen in een algemeen Europees revolutionair proces, lieten ze verstek gaan. Een treffend voorbeeld zijn de internationale studentencongressen, die in 1865, '67 en '68 te Luik, Brussel en Gent plaatsvonden. Op deze manifestaties kwam vooral de uiterste linkerzijde goed aan bod. Er werden contacten gelegd met de belangrijkste figuren van de arbeidersbeweging. De universitaire leiding deed alles om deze congressen tegen te werken, maar ze brachten niettemin een onmiskenbaar intellectueel elan op gang, dat vooral aan de Brusselse universiteit merkbaar werd. Op het laatste congres te Gent werden de programmavragen zelfs opzettelijk geformuleerd met het oog op een discussie over het taal- en nationaliteitsvraagstuk.

De Vlaamsgezinde studenten lieten echter niets horen. „Laat ons hunne redens niet doorgronden, het zou den schijn kunnen aannemen van eene verontschuldiging", schreef een radicale, maar blijkbaar eenzame 't Zaller-almanakredacteur.

De grootste energie van 't Zal ging in diezelfde periode naar het organiseren van een Vlaams studentencorps naar het voorbeeld van de Duitse Burschenschaften. Het werd gesticht op 12 november 1869 en overleed reeds officieel op 14 september 1871. Het droeg de mooie naam van Vlamingen Vooruit. De klerikaal-antiklerikale tegenstellingen waren te hevig geworden om nog buiten 't Zal de energie te delen in een a-politieke Vlaamse studentensociëteit. Indien we dan tot slot van

deze eerste fase een aantal markante namen opschrijven, die in deze periode als student actief waren, dan zouden we willen noemen: Julius Vuylsteke, Julius de Vigne, Julius Sabbe, Alfons Prayon, Frans Retsin, Paul Fredericq, Max Rooses, Jan van Rijswijck.

3. PERIODE 1885-1914. De tweede fase loopt door tot in de Eerste Wereldoorlog. Het aanschijn ervan was toch wel heel anders dan dat van de vorige periode. Er gebeurde nu op het Vlaamsgezinde front ontzettend veel. Het regende initiatieven en het wordt bepaald moeilijk hiervan het essentiële aandeel van de vrijzinnige studentenbeweging af te zonderen.

a) *Flamingantenactie in het middelbaar officieel onderwijs.* De start werd te Antwerpen gegeven op het atheneum. O.m. Louis Franck was er betrokken bij de stichting van een Vlaamse kring Studie. In 1885 begonnen op het Gentse atheneum de werkzaamheden van de Heremans' Zonen. Te Brugge werden het de Van Maerlant-zonen, die, zoals elders, met steun van Vlaamsgezinde leraren een grote activiteit ontplooiden. Het ging natuurlijk niet om een toevallige samenloop van gelijksoortige initiatieven. Er stak een doelgerichte dynamiek achter, die duidelijk naar voren kwam op de eerste Vlaamsche Landdag der studenten van de officieele gestichten, georganiseerd te Brussel op 26 september 1886, met als voorzitters J. Vuylsteke, J. Hoste en M. Rooses. Het ging om een onderzoek betreffende de uitvoering van de taalwet van 1883. Behalve Onze Taal (Luik), Geen Taal Geen Vrijheid (Brussel), 't Zal (Gent) waren er van het middelbaar onderwijs vertegenwoordigd: Kring Studie, De Vlaamsche Kring, Voor 't Vlaamsch (Antwerpen), De Heremans' Zonen (Gent), Help U Zelf (Brussel) en Voor Taal Vereenigd (Brugge). Het succes van deze landdag was reëel en van dat ogenblik af werd zo'n concentratie een jaarlijkse traditie.

Na een korte poging met De Schoolgalm als orgaan werd op 7 oktober 1891 De Goedendag opgericht met de bijzonder actieve Pieter Tack als hoofdredacteur. Met wisselende ondertitels en met korte crisisperioden wist De Goedendag een vaste band te blijven van deze Jong-Vlaanderenbeweging.

Bijna alle belangrijke figuren uit de V.B. waren op één of andere wijze bij deze leerlingenbonden betrokken. Het stimulerende initiatief lag zonder twijfel bij Vlaamse liberale leiders, maar vele anderen - meestel leraren - activeerden mede het enthousiasme van de Vlaamse atheneumjongens en zelfs -meisjes (zo de Hélène Swarthkring aan het Gents lyceum). We noemen maar enkele belangrijke namen: Hyp. Meert, Jan Wannyn, Herman Vos, Jef Goossenaerts, August Borms...

Dit betekent ook, dat uiteindelijk de invloedssfeer van de leerlingenbonden minder duidelijk in het liberaal-vrijzinnige kamp lag. De leden die uit deze leerlingenbonden naar de universiteit gingen, vormden evenwel een reeds klaargestoomde achterban voor de vrijzinnige Vlaamse studentenactie.

Jong Vlaanderen was dus het eerste kenmerk van een meer bruisende periode. Daarnaast waren er vele andere, waarvan we alleen maar kunnen pogen een vluchtige en onvolledige schets te geven.

b) *Actie in het hoger onderwijs.* Te Brussel, bij Geen Taal, Geen Vrijheid, kwam in 1881-'82 een streven op naar eenheid onder de Vlaamsgezinde

studenten van alle universiteiten. Na een proefflirt van Nut en Vermaak van de veeartsenijschool te Kuregem kwam in november een Algemeen Verbond der Vlaamschgezinde studenten tot stand met Leuven, Luik en Brussel als deelnemers. Het Gentse 't Zal trad in januari 1886 aarzelend toe, maar de zaak bleef twistziek en zonder bloei. Geen Taal, Geen Vrijheid stimuleerde in 1888-'89 een nieuw onzijdig verbond.

Uiteindelijk echter haalde de oude krachtlijn het en werd te Antwerpen op het congres van 16 december 1889 het Verbond der Vlaamsche Vrijzinnige Studentenkringen opgericht. De tevoren vermelde Goedendag werd er ook de spreekbuis van. Dit zweven tussen eenheidsstreven en uiteengroeien op grond van klerikaal-antiklerikale twisten was een ander kenmerk van de tweede periode. De zucht naar Vlaamse eendracht liep parallel met het activeren van de strijddoelen. Deze botsten immers op een hardere weerstand.

Het Gentse „incident flamingo-wallon” was er een typische illustratie van. Bij de commissiewerkzaamheden voor de organisatie van een internationaal studentenfeest hadden de 't Zallers eind december 1882 gevraagd alle stukken in beide landstalen op te stellen. De Cercle wallon had daarop de eis gesteld ook het Waals te gebruiken: twee dialecten naast de ene cultuurtaal.

Onverwacht hadden de Vlamingen gezegd: doe maar, waardoor het belachelijke van het voorstel pas goed uit de verf kwam. Het verweermiddel bleef toen een scheldpartij, die weerklank vond in het grootste deel van de Belgische pers. Dergelijke incidenten stonden nu geregeld voor de deur.

Twee andere gebeurtenissen met Gent als uitgangspunt hadden voor de tweede periode ook invloed op het algemeen karakter van de Vlaamse strijd.

In november 1882 nam Julius Mac Leod de leiding van een Vlaams natuurwetenschappelijk genootschap. Mac Leod kreeg de onvoorwaardelijke steun van de studenten. Zijn invloed op het vrijzinnige studentenmilieu werd steeds groter en zijn initiatieven waren de voorbode van een nieuwe richting, die de Vlaamse strijd uitging.

Op 13 maart 1884 overleed J.F.J. Heremans, de vader van 't Zal wel Gaan. Hij werd opgevolgd door Paul Fredericq, die in zijn openingsles een pleidooi hield voor algemene vernederlandsing. Fredericq en Mac Leod waren twee markante, antagonistische persoonlijkheden, die tot ver buiten Gent invloed kregen. Mac Leod was de apolitieke, compromisloze wetenschapsflamingant. Fredericq was de briljante causeur, de fijne opportunist, de politiek geëngageerde flamingant. Mede onder zijn impuls werd op 21 maart 1885 de oud-ledenbond van 't Zal wel Gaan opgericht. Hiermee kwam een bundeling tot stand van een keurgroep gearriveerde liberale flaminganten. Hun invloed zou in de daaropvolgende decennia vaak belissend zijn voor de stellingen, die in het studentenmilieu werden ingenomen.

De nog eendrachtige ploeg Fredericq-Mac Leod zette zich ook met volle kracht in voor de organisatie van Hooger onderwijs voor het Volk. P. Tack had in De Goedendag van maart 1892 voor het eerst het denkbeeld ontwikkeld om voor de Vlaamse arbeidersbevolking onderwijs te organiseren naar het voorbeeld van de Engelse University Extension Movement.

Zijn idee vond onmiddellijk weerklank. Na Gent kwam met steun van de studentenbond van de handelshogeschool de beweging te Antwerpen op gang.

Te Brussel poogde Geen Taal, Geen Vrijheid hetzelfde te doen, maar daar ging het initiatief toch vooral uit van de gehele ULB (Université Libre de Bruxelles), die eerder dacht aan een Franstalige Extension in het Vlaamse land als wervingsmiddel voor de vrijzinnige universiteit.

Men heeft in vrijzinnige studentenkringen zeer veel gedaan voor het welslagen van dit Hooger Onderwijs voor het Volk. Vaak viel dit samen met spanningen, die men aan socialistische kant ontmoette. Voor een deel van de liberale leiders was dit volksopvoedingswerk een duidelijk anti-socialistisch initiatief, terwijl in studentenkringen zelf het aantal socialistische sympathisanten groeide. Vooral te Gent heeft dit tot merkwaardige toestanden geleid. Vader Anseele was in 1889 voor het eerst als spreker opgetreden in 't Zal. De discussies, die zich daarna ontsponnen, hebben ertoe bijgedragen, dat Anseele zeer wantrouwig bleef tegenover de evolutie van de Vlaamse actie.

Deze actie begon zich nu in elk geval meer en meer toe te spitsen op het werkelijke hoofddoel: de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Het gaat hier om een onderwerp dat een afzonderlijke behandeling verdient (z. Onderwijs: Hoger). Wat volgt, zijn dus maar enkele topmomenten, waarbij de vrijzinnige studentenbeweging op de bres stond.

Zowel van Brussel uit, met Lodewijk de Raet, als van Gent uit, met aan de ene kant Mac Leod en aan de andere kant de groep Fredericq-Vercoullie-De Vigne-Basse e.a., kwamen de grootste creatieve krachtinspanningen. De rol van L. de Raet is bekend: reeds als student heeft hij in 1892 de grondbeginselen van een sociaal-economisch gedetermineerd flamingantisme uiteengezet. In de Strijd der Stelsels (z. aldaar) is het uiteindelijk De Raet geweest, die in de hogeschoolcommissie voor de vernederlandsing zijn visie kon doordrukken.

Bij het Gentse 't Zal wel Gaan in het bijzonder kunnen we in deze harde strijdperiode de gevolgen zien van de tweespalt, die nu tussen de beide gegrippen Klauwaart en Geus ontstond.

Jan de Windt had in 1896 het plan uitgewerkt om een groot referendum over de vernederlandsing te houden bij allerlei wetenschappelijke en politieke personaliteiten. In de almanakken van 1897 en '98 is het resultaat ervan opgenomen: een uniek document van meer dan 100 bladzijden.

Dit „referendum der intellectuelen”, samen met een reeks andere initiatieven, deed een koortsachtige atmosfeer ontstaan. Op 1 november 1899 werd te Gent het eerste Algemeen Vlaamsch Studenten-kongres gehouden, met daarna een grote volksmeeting. Onder de studenten was op het vlak van de strijd voor de vernederlandsing de godsvredegedachte tot rijpheid gekomen. Mac Leod was er de meest hardnekkige verdediger van, samen met anderen, die via het Algemeen Nederlands Verbond studentenafdelingen poogden op te richten (H. Meert, W. de Vreese e.a.). Sceptisch bleven de grote voormannen uit het Vlaams-liberale kamp. Het zou zelfs leiden tot de finale breuk tussen de beide neven Fredericq en Mac Leod, die in 1905 ontslag nam uit de oud-ledenbond van

't Zal. Zo waren er heel wat spanningen met een grote politieke weerslag in het studentenleven.

De Fonteynekwestie, die opdook in maart 1904, was er één van. Het is vermeldenswaard omdat het de eerste scheuring teweegbracht in 't Zal wel Gaan over het toelaatbare van politieke steun aan een niet-liberale lijst. Een kleine groep, met o.m. O. de Gruyter, H. de Man, P. Kenis en de gebr. Picard, stichtten toen Ter Waarheid.

De meerderheid bleef in 't Zal, maar het werd daar toch moeilijker en moeilijker om de band met de liberale partij in stand te houden. Er bleef trouwens zo ontzettend veel te doen op het front voor de vernederlandsing, dat het Gentse 't Zal uiteraard een kernpunt bleef van intense actie. Vooral de voorzitters uit de laatste jaren voor het uitbreken van de oorlog verzetten bergen werk. We vermelden Robert de Man (broer van Hendrik), Jan de Braey en vooral Adriaan Martens. Klauwaart en Geus werd aangevoeld als radicaal Vlaamsgezind en antiklerikaal, met angstvallig vermijden van binding aan liberaal of socialist. Het betekent dat de vrijzinnige Vlaamse studentenbeweging in een vrij verwarde radicale mentaliteit in de Eerste Wereldoorlog betrokken raakte. Men hoeft er maar de zes nummers van het in maart 1914 opgerichte driewekelijkse blad De 't Zal Wel Ganer op na te lezen.

4. PERIODE 1918-'40. Van 1880 tot 1914 had men geleefd in een aanzwellende dynamiek. Grote resultaten waren uitgebleven, maar de Vlaamse heropstanding in de geesten was een feit geworden. De Vlaamse vrijzinnige studentenbeweging had vooraan en met groot creatief talent meegevochten voor deze heropstanding. Toen was de oorlog gekomen, die de opbouwende generatie had uiteengerukt. Onder de oud-leden van de leerlingenbonden en in de studentenkringen waren er vrij veel vervolgde of gevluchte activisten. Anderen waren, aangegrepen door de oorlogsgebeurtenissen, opgegaan in een integraler Vlaams-nationaal bewustzijn buiten de oude politieke krachten. Nog een groep ging gloedvol op in de patriottentijd, die op zijn zachtst uitgedrukt wantrouwig stond tegenover een herlevend flamingantisme. De vraag kwam dus aan de orde, of er eigenlijk nog een reden bestond om de Vlaamse en vrijzinnige studentenbeweging op gang te brengen?

In Luik was er nagenoeg geen sprake meer van. In Brussel duurde het tot in 1924, voordat een Vlaamsche Studiegroep tot stand kwam, die geen politieke houding aannam en officieel passief bleef in de toch sterk herlevende Vlaamse strijd.

Alleen buiten de Brusselse universiteit ageerde het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond (AVHAV)-afdeling Brussel. Langzamerhand kregen vrijzinnige Brusselse studenten deze AVHV-afdeling in handen, zodat op het eind van de jaren 1920 aldaar opnieuw een actieve rol vervuld werd in het Vlaamse vrijzinnige kamp. Te Gent ging het natuurlijk anders. Het vernederlandsingsprobleem werd gedurende tien jaren een nationaal probleem van de eerste orde. Dit betekende dus ook een groeiende animositeit onder de studentenbevolking. Op 19 mei 1919 werd 't Zal wel Gaan opnieuw georganiseerd met als voorzitter Frits de Bruyne, zoon van het actieve oud-lid prof. C. de Bruyne. Gastspreker was Julius Hoste. De oude garde had daar wel veel mee te maken. Na het overlijden van

M. Rooses, J. Mac Leod en ten slotte ook P. Fredericq was de oudledenbond vast in handen van M. Basse, sinds 1903 secretaris. Op de eerste jaarvergadering (6 juni 1920) werd de politieke lijn goed uitgestippeld: nieuwe start van een Vlaamse en liberale actie; geen activisten in de bond en evenmin leden van de Frontpartij.

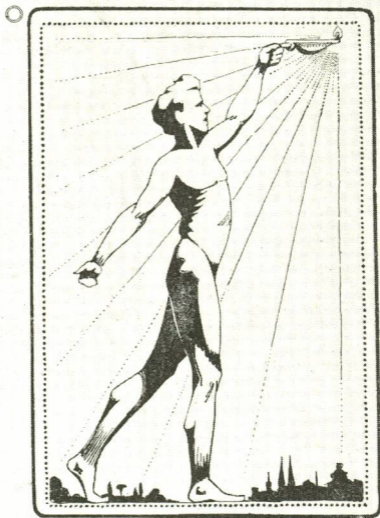
De ploeg oude liberale flaminganten probeerde in zeer moeilijke omstandigheden ook de leerlingenbonden van de athenea weer op dreef te brengen. Het was J. Vercoullie, die met E. Blancquaert, M. Basse, P. de Keyser, A. Hegmans e.a. de Here-mans' Zonen nieuw leven gaf, hoewel op het athe-neum zelf de bijeenkomsten verboden waren. Zeer spoedig zou blijken dat deze oude garde niet in staat was de nieuwe studentengeneratie te inspire-ren.

't Zal wel Gaan ging moeilijk van start. Er was een groot eenheidsstreven onder de studenten en de meest actieven streden in het AVHV.

Men vergaderde nu af en toe in de Uilenspiegel, het lokaal van de Frontpartij, en dit was wel zeer tegen de zin van de oud-ledenbond. Een breuk werd onvermijdelijk na de aanneming van de Nolf-barak. De oud-ledenbond wilde intens propaganda voeren om de mogelijkheden van de wet positief te gebruiken. De jonge „'t Zallers", met G. Stichel-mans als voorzitter en Paul Huysmans (zoon van Camille) als secretaris, moesten het tot een diplo-matieke (en financiële) breuk laten komen. De correspondentie uit deze jaren tussen oud-leden onderling en tussen oud-leden en studenten zou men integraal moeten kunnen analyseren: ze verschaft een revelerend inzicht in de impasse waarin de vrijzinnige V.B. geraakte, naarmate een radicale Vlaams-nationale beweging in een veralgemeend crisisklimaat groeien ging.

In 1928-'29 kwam zowel te Gent als te Brussel een vernieuwde actie op gang. Broos en vol wan-

D
E
't
Z
A
L



W E L G A N E R

Maandschrift van het Taalminnend Studenten-Genootschap «'T ZAL WEL GAAN»
 onder de kenspreuk: «CLAUWAERT ENDE GEUS»

Redaktie: W. DEBROCK, Ottogracht, 26
 Postcheckrek. Beheer: 298353
 Werner A. Z. Stumm, Bloemstraat 16 Gent
 Postcheckrek. Penningmeester 298426
 Eugène Vercoüteren Pekingstraat 32 Gent

Abonnement: Vlaanderen 10 fr.
 Buitenland: 20 fr. - Afzonderl. n^o 2 fr

trouwen waren de contacten tussen jong en oud in 't Zal weer aangeknoopt. Het jonge 't Zal begon met de uitgave van een maandblad De 't Zal Wel Ganer, dat vooral onder het hoofdredacteurschap van W. Debrock een politiek interessant niveau bereikte. Aanvankelijk stond men op het standpunt van behoud van de godsvrede. Men wilde een dynamische vrijzinnige actie naast en niet tegen de katholieke studiemakkers. Men wilde een volledige inzet in de Vlaams-nationale rijen : samen vooruit nu, voor de verovering van de „Gentse flambeau”. De Vlaams-nationaal denkende vrijzinnige voelde zich echter meer en meer voor een dilemma gesteld : of meevechten onder een aanzwellende katholieke voorgedij of in vrijzinnige minimalistische kringen alleen ageren.

De jonge vrijzinnig-Vlaamse minderheid heeft in die jaren blijkbaar oprecht en intensief geprobeerd een Vlaamse eenheid te blijven bijtreden. Het is anders gelopen, ondanks de tientallen gezamenlijke manifestaties en moties. Een andere - harde en ontgoochelde - toon kwam naar voren bij de hervatting van het academisch jaar in oktober 1930. Een jaar later werd onder Brusselse impuls het Vrijzinnig Vlaamsch Hoogstudentenverbond gesticht, met als orgaan De Vrijzinnige Student. De zaak is nooit meer goed van de grond gekomen. De jongere vrijzinnige flaminganten, die na 1930 naar een houvast zochten, hadden het immers bijzonder moeilijk. Te Gent kreeg het jonge 't Zal weer nieuwe moeilijkheden met de oude Bond, doordat men op de formele vraag : „Is 't Zal Wel Gaan vijandig gestemd tegenover het bestaan van België als onafhankelijke staat” alleen wilde antwoorden dat minstens het federaal statuut, geformuleerd door H. Vos, een aan te prijzen oplossing was. Sommige liberale studenten gingen toen over tot de stichting van een Liberaal Vlaams Studentenverbond. 't Zal zelf kwam in 1932 tot een definitieve breuk met het AVHV, omdat men daar een motie had aangenomen, die iedereen verplichtte tot een Grootnederlands standpunt.

De kleine kern vrijzinnig geëngageerde Vlamingen voelde zich aldus zeer geïsoleerd. Het was, alsof ze studeerden in een voor hen totaal vijandig milieu aan die universiteit waar ze zelf met hart en ziel voor gevochten hadden. In een principiële en anti-fascistische strijd zochten meer en meer 't Zallers toen een eerste objectief. Men vond hiervoor trouwens steun en solidariteit bij de Brusselse vrienden van Geen Taal, Geen Vrijheid, die in april 1932 tot nieuw leven waren gekomen. De meest actieve leden werden nu linkse socialisten en communisten. Op het vlak van de antiklerikale strijd was de eenheid met de liberalen hersteld, maar de veralgemeende crisis van economie en politiek regime eiste nu een heel andere aandacht op dan die voor de klassieke Vlaamse strijd. De solidariteit en de hulp aan het republikeinse Spanje van de Brusselse en Gentse Vlamingen was er de meest treffende uiting van. Verscheidene studenten gingen meevechten in de internationale brigades. Eén van de belangrijkste en bekendste onder hen, Piet de Moor, sneuvelde er in september 1938 aan het front van de Ebro.

Men kan natuurlijk nog wijzen op verscheidene Vlaamsgezinde acties, maar de essentie van de bekommernissen lag elders. Ook bij de andere studentenbonden werd dit zo, naar 1940 toe. Eén

GEEN TAAL, GEEN VRIJHEIDVrije Universiteit, Brussel
1856*Hooggeachte Heer,*

Na een illegale werking gedurende de oorlogsjaren hervat **GEEN TAAL, GEEN VRIJHEID**, weer openlijk zijn activiteit. Ononderbroken is de strijd voor een Nederlandsche afdeling op de U. L. B. voortgegaan.

Wij wenschen onze vrijzinnige ideeën te verspreiden in geheel het Vlaamsche land en ieders aandacht op de noodzakelijkheid hiervan te vestigen. Daarom verschijnt nog in dit academisch jaar ons tijdschrift « **DE GEUS** ».

U weet dat wij zonder steun niet veel verrichten kunnen en daarom juist kloppen wij bij U aan.

Wij hopen dat alle vrijzinnige Vlamingen ons hun sympathie zullen blijven betuigen. Mogen wij U ook als eerlid of steunend lid inschrijven? U teekent dan tevens gratis in op ons tijdschrift.

Met besten dank bij voorbaat en de meeste hoogachting.

Steunend lid : 50 fr.

Eerlid (minimum) : 100 fr.

Postrekening : Geen Taal, Geen Vrijheid, Nr 4941.04.

DE VOORZITTER : W. DE PAUW

Koning Albertlaan, 78, St. Ag.-Berchem

keer nog kwam te Gent een eenheidsfront tot stand met Vlaamse katholieke studenten; het was de oproep tot een betoging voor de neutraliteitspolitiek. De Brusselse studenten hadden toen net een scherp anti-neutralistisch standpunt ingenomen.

Met het uitbreken van de oorlog kwam te Brussel zeer snel het studentenleven verplicht stil te liggen onder het strenge oog van de Duitse commissaris. Te Gent ging men wat door, vooral onder impuls van de zeer sterke nieuwe-ordegezinde bonden. In het nieuw opgerichte Gents Studentenverbond (GSV) nam ook nog 't Zal wel Gaan een plaats in. In november 1940 kwamen er al interne moeilijkheden, doordat het machtige Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV) een verplicht godserkennend standpunt wilde laten aannemen. Daarna werd het voor vier jaren helemaal stil wat betreft de kansen op een georganiseerd Vlaams en vrijzinnig studentenleven. Het milieu heeft in de Duitse gevangnissen en concentratiekampen een bittere tol betaald.

LITERATUUR : z. artikelen *Geen Taal Geen Vrijheid* en *'t Zal wel Gaan*.

HERMAN BALTHAZAR

D. STUDENTENBEWEGING 1945-'75.

Het einde van de Tweede Wereldoorlog betekende in de studentenbeweging geen volledige breuk met het verleden, tenzij dan voor het Vlaams-nationalisme, dat in de repressiepolitiek ten onder ging. De vooroorlogse tegenstellingen op sociaal-economisch, maar vooral op levensbeschouwelijk gebied deden zich nog meer dan voordien gelden. De gevolgen van collaboratie en repressie verscherpten die nog en droegen ertoe bij een brede en zuiver Vlaamse actie voorlopig onmogelijk te maken.

1. REMMENDE WERKING VAN DE OUDE TEGENSTELLINGEN : 1945-'58.

Ondanks tegenkanting en verbod vanwege de bezetende macht waren vooral katholieke, maar ook socialistische en liberale jeugdbewegingen zelfs versterkt uit de oorlog gekomen.

In 1941 werden de patronaten gereorganiseerd tot jeugdbeweging : de Chirojeugd, Verbond der Vlaamse patronaten. Al in 1929 was, los van de bestaande franskiljons-patriottische padvindingsbeweging, een Vlaamse en meer democratische jeugdorganisatie ontstaan, het Vlaams Verbond der Katholieke Scouts (VVKS), dat tijdens de oorlog een definitieve doorbraak bereikte. Op 1 augustus 1943 hadden de provinciale groepen van de Katholieke Studenten Actie zich verenigd in een Interdiocesane Federatie KSA-Jong-Vlaanderen.

Hiermee verdween definitief het Jong-Volksche Front (JVF) in West-Vlaanderen. Ondanks herhaalde moeilijkheden met de bezetter beleefde de Katholieke Studenten Actie (KSA) tijdens de oorlog een sterke groei. De Vrouwelijke Katholieke Arbeiders Jeugd (VKAJ) en de Katholieke Arbeiders Jeugd (KAJ) gaven eenzelfde uitbreiding te zien.

Zowel het Socialistische als het Liberale Jeugdwerk waren tijdens de oorlog verboden. Socialistische en liberale organisaties hadden in voldoende mate hun kaders intact kunnen houden, zodat ze bij de bevrijding spoedig een jeugdorganisatie konden opzetten. Beide kregen een overkoepelend orgaan, respectievelijk het Belgisch Socialistisch Jeugdverbond en het Nationaal Verbond der Liberale Jeugd van België.

Hoewel het voor de katholieke jeugdbewegingen op het eerste gezicht anders kon lijken - ze sloten zich evenwel aan bij de traditie van katholieke standenpartij - was direct na de Tweede Wereldoorlog de greep van de drie traditionele partijen op de jeugdbeweging steviger dan ooit tevoren. De kleine Vlaams-nationale jeugdgroeperingen die in de repressiejaren ontstonden en in 1947 een eerste kortstondige bundeling vonden in het Jeugdverbond der Lage Landen, vervolgens in het Algemeen Diets Jeugd Verbond (ADJV), brachten nauwelijks enige schakering in dit beeld. Hun aanhang en hun gewicht was te gering. De meerderheid van de jeugd uit de door de repressie getroffen gezinnen vond een plaats in de katholieke jeugdbeweging.

a) De katholieke studentenbeweging.

De jeugdbewegingen weerspiegelden de houding van de toenmalige politici t.o.v. de Vlaamse kwestie. Voor de meesten onder hen was ze een voorgoed opgeloste zaak. Alleen in de katholieke partij, die er trouwens op rekende de vroegere kiezers van het Vlaams-nationalisme te erven, gingen geïsoleerde stemmen op voor een heropleving van de V.B. In de katholieke jeugdorganisaties, vooral in de KSA en in het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV), leefde dat verlangen veel sterker. Bovendien was het er de leiding van de KSA ook om te doen het bruikbaarste uit de vooroorlogse flamingantische studentenbeweging over te nemen en zo een heropleving van Vlaams-nationale jeugdorganisaties de pas af te snijden. De katholieke studentenorganisaties raakten zeer innig betrokken bij een aantal problemen die de V.B. raakten, maar er niet altijd essentiële punten van uitmaakten. Het zou de jeugdleiding en de katholieke partij de illusie verschaffen de V.B. definitief te kunnen monopoliseren en oplossen.

α) De Vlaamse symbolen verdwijnen niet.

Al direct na de bevrijding deden de katholieke jeugdorganisaties (ook de KAJ) een beroep op de Vlaamse symboliek. Ze konden er niet buiten tegelijk een patriottische geloofsbelijdenis af te leggen. Ze moesten zich immers verzetten tegen de beschuldiging een „collaboratiesymbool” in stand te houden.

Toen de KSA uit West-Vlaanderen op 15 april 1945 een optocht met de leeuwevlag organiseerde te Brugge, lokte dit felle kritiek uit in de pers. Het bracht de KSA ertoe te reageren met een brochure: Verraad? Neen! Weerstand. Verweerschrift der K.S.A.-Jong-Vlaanderen (Brugge, 1945). Hier en bij andere gelegenheden werd telkens betoogd dat

leeuwevlag en katholieke jeugdbeweging bij elkaar hoorden.

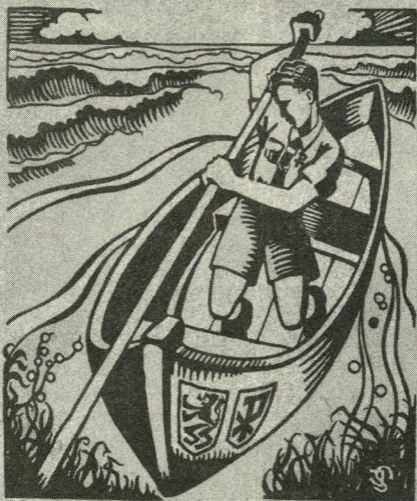
De dynamitering van de IJzertoren (15-16 maart 1946) bleef evenmin onbeantwoord. Kanunnik Dubois, nationaal proost van de KSA, schreef in *Hernieuwen* (april 1946) diep getroffen te zijn „met allen die in Vlaanderen gezond en in België eerlijk zijn, door de aanslag op het heerlijk symbool van onze Vlaamse volksziel... Morgen zoals gisteren zullen de Volksbedevaarten naar den IJzer herneemen, machtiger en sterker dan ooit. Met Leeuwevlag en Driekleur zullen de massa's optrekken naar een Toren die, herrijzend in zijn eerste betekenis, op zijn harden stenen kop zal dragen, in den bijtenden Noorderwind, de wapperende Driekleur en den dansenden Leeuw!”

Op 19 maart 1946 had te Leuven al een protestmee-ting plaats waar prof. Gaston Eyskens het woord voerde en de Jeugdbede-vaart werd aangekondigd naar een idee van prof. Albert Dondeyne. In een oproep in *Ons Leven* (5 april 1946) klonk krachtiger taal door dan in *Hernieuwen*: „Wij eisen dat de Staat ons de middelen zou geven om de geleden schade weer goed te maken. Want wij, wij Vlamingen, zullen de IJzertoren herbouwen. Wij eisen onze vroegere IJzertoren terug, de oude, als een kruis boven de graven van onze doden, met hoog in de lucht naar alle windstreken de oude leus: A.V.V.-V.V.K.”

Na een aanvankelijke weigering door de liberale en Waalse minister van Binnenlandse Zaken, Auguste Buisseret, kon prof. Jules Cardijn dan toch toestemming krijgen een IJzerbedevaart te organiseren. Hij had eerst namens de organisatoren een verklaring ondertekend, waarin ze verklaarden „de antinationale geest ten stelligste af (te) keuren, die de inrichters en de redenaars der volksbetogingen aan de IJzer bezielde in de jaren die de Duitse inval voorafgingen...” En Cardijn verplichtte zich er persoonlijk toe „het nodige te doen om aan de betoging van 18 april een waardig en patriottisch karakter te geven” (H. Todts, *Hoop en Wanhoop*, deel I). Als sprekers traden Jan Boon, Jef Deschuyffe-leer, Jef Claes en prof. Jules Cardijn op. Onder de deelnemers bevond zich de Kamervoorzitter, Frans van Cauwelaert.

β) De koningskwestie.

In de koningskwestie kozen de katholieke scholieren en studenten resoluut de zijde van de koningsgezinden. Tijdens de kerstvakantie van 1944, onder de regering van Nationale Unie, voor wie het een van de terugkeer van de koning nog niet aan de orde was, verspreidde de KSA 80.000 foto's van Leopold III. Het bleef niet bij een enkele actie. Het KSA-blad *Hernieuwen* publiceerde in 1945 een foto van de koning met een begeleidende tekst, waarin o.a. voorkwam: „... de jongstudenten... kunnen... door de beoefening van alle burgerdeugden in volledige getrouwheid aan Vorstenhuis en Vaderland, onder het wijs beleid van Uwe Majesteit, een kostbare hulp bieden, aan de verdere uitbouw van een gaaf, eendrachtig en voorspoedig België”. Het Leuvense KVHV-orgaan *Ons Leven* bleef evenmin achter. In juni van hetzelfde jaar bevestigde het onder de titel *Trouw aan Koning Leopold III*: „Wij wensen ons beslist en resoluut af te scheiden van diegenen die op dit ogenblik den persoon van onzen vorst op de meest ergerlijke wijze misbruiken om hun eigen dubieus en halfslachtig gedrag tijdens



Hernieuwen

den oorlog goed te praten. Het barnumargument „Limoges” heeft op ons geen vat. Dit argument wordt slechts gebruikt door degenen die aansturen op onderlinge broedertwisten en azen op onze innerlijke verdeeldheid en zwakheid. Men treft dergelijke mensen uiterst links en uiterst rechts aan : samen bedreigen zij de gaafheid en de integriteit van het land...” Die houding zou alleen maar strakker worden. Na de volksraadpleging van 12 maart 1950 gaf de hele Nederlandstalige katholieke universitaire gemeenschap een pamflet uit waarin gezegd werd : „Het is waarschijnlijk dat de kommunisten de terugkeer van Koning Leopold III door middel van stakingen en opstootjes zullen trachten te verhinderen. Het recht mag niet wijken voor de druk van degenen die ons willen verdrukken”.

De houding terzake van de daaropvolgende homogene CVP-regering zou ertoe bijdragen om in de Vlaamse katholieke studentenbeweging sterke frustraties t.o.v. de CVP aan het licht te brengen.

γ) Amnestie.

Het repressie- en amnestieprobleem heeft die frustraties t.o.v. genoemde partij nog verscherpt. Bijna een generatie lang is het amnestieprobleem in de katholieke studentenbeweging aan de orde geweest. De repressie had in Vlaanderen een ontegensprekelijk anti-Vlaams en volgens sommigen ook anti-katholiek karakter aangenomen. De katholieke scholieren- en studentenbeweging telde, zoals gezegd, talrijke leden die uit door de repressie getroffen gezinnen kwamen.

De amnestiegedachte dook bij de Leuvense studenten dan ook op al vóór ze ter sprake kwam in de

CVP. Al voor het eind van de oorlog stelden de Leuvense studenten de repressie aan de kaak. Ze kwam ook ter sprake in de programmareden van praeses Carlos Gits op de eerste Verbondsvergadering na de oorlog. Opvallend is daarbij de nadruk op de katholieke aspecten en de waarschuwing aan het slot, bestemd voor de CVP: „Tot onze spijt moeten wij echter vaststellen dat de repressie in vele gevallen dienstbaar gemaakt werd aan de drijfverijen van de linkse partijen. Wij ontveinzen het ons ook niet dat op de eerste plaats katholieke Vlamingen getroffen en gebroodroofd worden. (...) De uitpattingen van de repressie zijn de aanleiding van de verbittering die thans opnieuw bij vele Vlamingen groeit en de wording van een nieuwe malcontentenpartij in de hand werkt” (Ons Leven, november 1945). Ook een vroeger protest in Ons Leven (januari 1945) ging al die richting uit: „Politieke collaboratie wordt onverbiddelijk beteugeld; voor de economische samenwerking is men echter zeer toegeeflijk. Dit alles hoopt de verbittering op in het geprikkelde en koortsige volksgemoed”.

Het feit dat de CVP bij de verkiezingen van 1950 de volstrekte meerderheid haalde voor Kamer en Senaat, deed de hoop rijzen op een snelle oplossing van het repressieprobleem en wakkerde de amnestie-actie onder de studenten aan. Prof. F. Peeters formuleerde het op een Verbondsvergadering (7 februari 1952) die volledig in het teken van amnestie stond, aldus: „Amnestie is moreel een eis, is juridisch mogelijk. Politiek is de tijd er rijp voor”. De katholieke partij bleek evenwel de op haar gebouwde verwachtingen niet waar te kunnen of te willen maken. Het KVHV voelde dat scherp aan in een motie (20 oktober 1952): „In overweging nemende dat de homogene CVP-regering nog onlangs bezweken is voor het straatrumoer, dit in verband met het repressievraagstuk, dat zij nochtans in haar regeringsverklaring beloofd had te zullen oplossen, betreurt (het Leuvense KVHV) de zeer zwakke houding van de regering, die in de voornoemde gevallen telkens de wil van de meerderheid en wel bepaald de wil van het helaas veel te kalme Vlaamse Volk verloochend heeft”.

Na de schoolstrijd stond de amnestiegedachte onder de katholieke studenten weer volop in de belangstelling, vooral in de jaren 1959-'60. In één geval, dat van de uit Rusland vrijgelaten oud-Oostfrontstrijder Gust Gijsen, kon de studentenbeweging o.l.v. Walter Luyten tot een spoedige vrijlating leiden. Ondanks talrijke acties kon de amnestiegedachte geen realiteit worden.

δ) De schoolstrijd.

De heftigheid en de beroering waarmee de schoolstrijd gepaard ging, trok de jeugdbewegingen en zelfs de universiteitsstudenten mee in haar kielzog. In een het hele politieke leven overheersende strijd tussen klerikaal en antiklerikaal kozen de katholieke Vlaamse studenten onvoorwaardelijk partij voor het eerste. In de meest spectaculaire anti-Collardacties hadden zij een groot aandeel. De schoolstrijd verdrong evenwel de V.B. overal naar de achtergrond. De scherpe links-rechts scheiding op levensbeschouwelijk gebied bereikte nu haar hoogtepunt en zou nog lange tijd remmend nwerken voor de V.B. in haar geheel, maar ook voor de Vlaamse studentenbeweging.

b) De niet-katholieke en vrijzinnige studentenbeweging.

DE GEUS

Officieel orgaan van het Algemeen Studentengenootschap "GEEN TAAL GEEN VRIJHEID"

Redactie: Olga BOSSCHAERT — Beheer: W. DE PAUW, Koning Albertlaan, 78, St.-Agatha-Berchem
Postrekening: Geen Taal Geen Vrijheid 4941.04.

Boodschap van den Rector

Waarde Studenten,

Het verheugt mij dat "Geen Taal Geen Vrijheid" het initiatief genomen heeft een nieuw studentenblad het licht te laten zien. Ik beschouw het als een band tusschen onze vrijzinnige studenten op de Universiteit en hun opvolgers in de lycea en athenea van het Vlaamsche land.

"Geen Taal Geen Vrijheid", zonder aan politiek te doen, zal weten onze ideeën te verspreiden en onze geestverwanten zullen er een uiting in vinden van den onafhankelijkheidszint en den vrijheidszint, die ons zoo nauw aan het hart ligt.

Ik wensch dan ook dat het blad veel gelezen wordt en ik spoor de jongeren aan er hun gedachten vrij en onbewimpeld in uit te drukken.

J. F. COX

STUDENTEN en STUDENTINNEN,

« De Geus » is jullie blad, opgesteld voor en door jullie. Laat elke uiting van jezelf en je studentleven bij ons verschijnen in artikelen, schetsen, moppen, karikaturen en tekeningen.

Overstelp je redactie door je onversaagde medewerking, bewijs dat het enige Nederlandse studentenblad op de U.L.B. ook het beste kan worden.

ONZE PLANNEN

Jarenlang, ook in de meest hechelrijke omstandigheden heeft onze oud-voorzitter Jan De Four, onze idealen met hand en tand verdedigd. Toen de oorlog uitbrak en alles meeleurde wat de vrijzinnige studenten hadden opgebouwd, is hij taal weer aan het werk gegaan om ons de stevige basis te verspreiden waarop wij nu onzen strijd voor een vrijzinnig Vlaamsch studentleven in een vrijzinnige Nederlandsche afdeeling opnieuw zullen brengen. Daarvoor gaat de dank van ons allen naar hem, Jan De Four, die ons dit voorbeeld heeft gegeven.

De oorlog is voor de vrijzinnige studenten op de U.L.B. een vuurproef geweest, die zij met glans doorstaan hebben. In deren strijd voor de vrijheid streden steeds onze Vlaamsche studenten mee, misschien fanatieker en onversaagder dan wie ook, om hun klein aantal niet te laten over het hoofd zien. Daarom is het voor een groot deel te danken dat Geen Taal Geen Vrijheid, nu naast de andere kringen met fierheid wordt vernoemd. Wij zijn allen kameraden, verspreid onder de spreuk: Scientia vincere timoribus.

Voor de Vlaamsche beweging, breekt nu de moeilijkste periode aan. Na de verovering van onze rechten, moeten we hiermee een volk, waar de intellectuelen nog heel schaars gezind zijn, opvoeden tot de Europeesche, tot de wereldcultuur.

Hier ligt ook en vooral voor de vrijzinnigen een rol weggelegd en ook juist hiervoor hebben we een Nederlandsche vrijzinnige Universiteit broodnodig. Gelukkig twijfelt er haast niemand meer aan dat het ongemak gekomen is om in alle faculteiten op de U.L.B. Nederlandsche afdelingen op te richten. Nachtans we verluilen het niet, zelfs wanneer alles geleidelijk gebeurt, breekt dan een kritiek moment aan voor de traditie van de U.L.B. Dan moet Geen Taal Geen Vrijheid klaar zijn om die Vlamingen te ontvangen, te kneden en op te kweken, die niets afweten van vrijzinnige ideeën, van

onze oude maar steeds jonge idealen van menscheijke waardigheid.

En Geen Taal Geen Vrijheid zal klaar zijn, want reeds nu bereiden wij er ons op voor, wij willen het studentleven in al zijn aspecten weer in het leven roepen. Onze voorzichten, onze debatten op grond van het vrij onderzoek, onze bezoeken, ons tijdschrift, onze clubavond, dit alles moet een gezond bijeenkomst zijn, vol leven en geestdrift. Hiervoor, hebben we alle Vlamingen op de U.L.B. noodig!

Wacht, kameraden, dat telkens je niet onze activiteiten komt, je verhaast je eigen ideeën, je eigen leven en gedachtenleven, een vasten vorm te geven. En het kader waarin onze schachters (met hun normaal spijtheten - stomme schacht) ontbolsterd worden, moet toch stevig in elkaar zitten!

Laat de traditie van de U.L.B. van Geen Taal Geen Vrijheid niet verloren gaan, help mee actief en zonder versagen, dan wordt Geen Taal Geen Vrijheid de kern, het tehuis waarin we iedereen zullen ontvangen die naar de Vrije Universiteit te Brussel komt, om er de vrije gedachte te drinken en als apostels verder te dragen in het Vlaamsche land, waar de vrijheid nu zoo hard om haar bestaan moet vechten.

W. DE PAUW.

GEACHTE LEZERESSEN en LEZERS,

Hebben we Uw steun al ontvangen in onze actie voor een Nederlandse afdeling op de U.L.B.?

Is U reeds erlid of steunend lid van ons Algemeen Studentengenootschap?

Daardoor ontvangt U toch gratis ons tijdschrift en onze brochures.

Steunend lid: 50 fr.

Erlid (minimum): 100 fr.

Postrekening: Geen Taal - Geen Vrijheid nr 4941,04.

De houding van de niet-katholieke, hoofdzakelijk vrijzinnige, studenten t.o.v. de V.B. en de na-oorlogse problemen was bepaald door de algemene positie van de linkse en vrijzinnige krachten in Vlaanderen: het minderheidsbesef speelde een belangrijke rol. Aan de Vrije Universiteit te Brussel waren de Vlamingen zeer weinig talrijk, maar aan de Gentse Rijksuniversiteit konden de vrijzinnigen zich toch bevestigen als een levendige minderheid. Het in katholieke milieus scherp aanvoelde amnestieprobleem vond hier geen gunstige weerklank, o.m. omdat het vrijzinnig milieu een grotere tol had betaald aan de bezetting. Maar ook op de andere punten die het land politiek verdeeld hielden: nl. koningskwesitie en schoolstrijd, stonden de vrijzinnigen, met hun partijpolitieke thuishaven (liberalen, socialisten en communisten), in felle oppositie met de katholieke wereld.

Typerend voor de ondergeschikte rol van de V.B. bij het Liberaal Vlaams Studentenverbond (LVSF) was de naam van hun orgaan: Neohumanisme. De belangstelling voor de Vlaamse problematiek zou er zelfs niet bestaan hebben zonder de rol van de flamingantische erevoorzitter prof. Hans van Werveke, die de liberale flamingantische traditie voortzette.

Bij de in 1945 gestichte Gentse Socialistische Vlaamse Studentebeweging (SVSB) stond, ondanks



1^e Jaargang — Nr 2 (Nr 33)

Februari 1945

NEOHUMANISME

Orgaan van het Liberaal Vlaamsch
Studentenverbond

REDACTIE: VAN MAELE, Wondelgemstraat, 118, Gent
BEHEER: VAN DE VYVERE,
Van Hoorebekestraat, 49, Lelieberg — P. C. 426208

De schrijver is verantwoordelijk voor zijn bijdrage

Abonnementprijs: 30 fr.

het adjectief in de naam - toch merkwaardig, als men rekening houdt met het stichtingsjaar - en ondanks protesten tegen franskiljonse verschijnselen aan de Rijksuniversiteit, de V.B. evenmin vooraan in de waardenschaal. De nauwe binding met de BSP was daar niet vreemd aan.

Deze houding van het LVSV en de SVSB werd nog versterkt door het vrijzinnige 't Zal wel gaan, waarin liberale en socialistische studenten verenigd waren en dat in feite de toon aangaf bij de vrijzinnigen. Hoe 't Zal amnestie bestreed, kwam soms spectaculair tot uiting in pamfletten n.a.v. de hulding van pater Callewaert, waarbij schimpscheuten als „Kater Pallewaert” en termen als fascisme en nazisme niet uit de lucht waren.

In een principiële verklaring van oktober 1956 over „'t Zal wel gaan en de Vlaamse kwestie” verzekerde 't Zal nog : „Na de twee wereldoorlogen, die de Nederlandsgezinde Vlamingen in zulke mate in het fascistisch avontuur hebben gestort, is het TSG (= Taalminnend Studentengenootschap 't Zal wel gaan) volkomen vaderlands, d.w.z. Belgisch gezind... Dit is allermint een beletsel om gehecht te blijven aan de Vlaamse taal en de Vlaamse cultuur. Ons doelwit blijft de ontvoogding, de ontvoogding van de Vlaming in casu... De ontvoogding lijkt ons eerst en vooral een economische noodzaak; het taalkundige aspect van de zaak lijkt ons sekundair...”. 't Zal bleek niet alleen geen binding te zien tussen het „economische” en „het taalkundige aspect van de zaak”, het reageerde gewoonweg negatief t.o.v. de V.B. Geliefkoosde themata uit de binnenlandse politiek : antifascisme en vrijzinnigheid, kregen een extra aanwakking met de koningskwestie en de schoolstrijd. Deze laatste zou de scheiding tussen klerikaal en anti-klerikaal nog een laatste keer zo verscherpen, dat alle vrijzinnige politieke gezindten (liberalen, socialisten en communisten) elkaar, ook ten gevolge van hun scherp gevoelde minderheidspositie, broederlijk steunden in een „union sacrée” naar negentiende-eeuws model en in een harde houding die elke samenwerking met andersdenkenden voor een Vlaamse ontvoogdingsstrijd onmogelijk maakte. In dat klimaat kon de idee van de culturele autonomie alleen maar bestrijders vinden onder de vrijzinnige studenten. Het unitaire België kwam hun voor als de beste waarborg tegen een klerikale overheersing in Vlaanderen.

De schoolstrijd kon een ogenblik de indruk wekken dat de bevoogding van de Vlaamse studentenbeweging door de drie traditionele partijen geslaagd was. Dit was evenwel maar schijn. Na aanvankelijke successen, vooral onder de scholieren, was de invloed van de katholieke partij op de studenten onzeker. Het verloop van de gebeurtenissen na de schoolstrijd toont aan dat het eerst in het katholieke studentenmilieu de schakels zouden breken.

2. DE DOORBRAAKPERIODE : 1958-'68.

Uiteenlopende factoren hebben het traditionele studentenleven en de bestaande structuren flink dooreengeschied. Zo o.a. de democratisering van het onderwijs, het schoolpact en het eind van de schoolstrijd, het eind van de koude oorlog, de groeiende aandacht voor het buitenland (ook voor de communistische landen), een meer open houding in het katholieke milieu onder invloed van het Tweede Vaticaans Concilie, de achteruitgang van de drie traditionele partijen (gepaard met een doorbraak van de federalistische partijen) en het

naar voren komen van de communautaire tegenstellingen.

a) De eerste voortekenen.

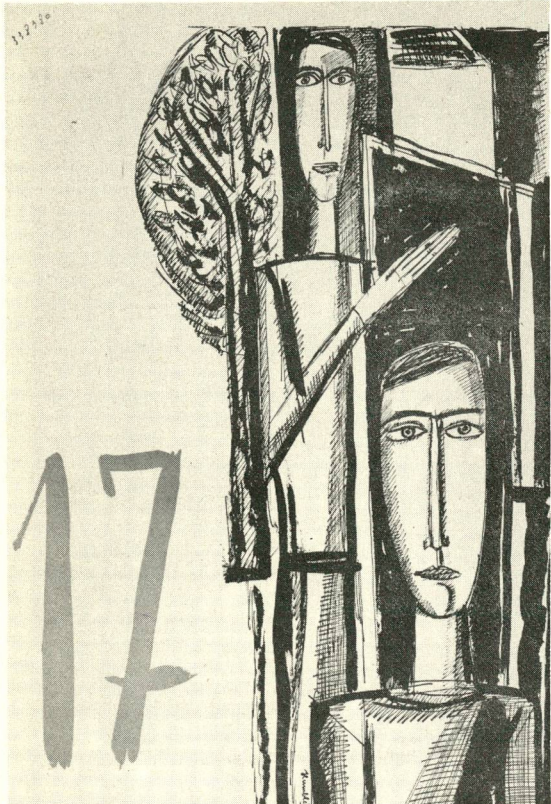
Hoewel het jaar 1958 nogal voor de hand liggend is (ondertekening van het schoolpact en begin pacificatie van de levensbeschouwelijke tegenstellingen) als beginjaar voor een Vlaamse doorbraakperiode, waren daarvoor al sporadisch tekenen waar te nemen van een flamingantische radicalisering.

N.a.v. een amnestie-oproep op de IJzerbedevaart van 1953 organiseerden patriottische verenigingen o.l.v. Jean Fosty een „herstelbetoging” te Diksmuide. Hierop reageerden Vlaamse studenten, waarbij zich ook scholieren uit de KSA en leden van het ADJV voegden, met een tegenbetoging, de zogenaamde Operatie Uilenspiegel, die verboden werd. Hoewel de tegenbetogers Diksmuide niet konden bereiken door een indrukwekkende machtsontplooiing van de rijkswacht, betekende de operatie toch een moreel succes voor de studenten. Ze hadden het durven opnemen tegen symbolen van het anti-Vlaamse establishment. Hun optreden had meer aandacht getrokken dan dat van de patriottische verenigingen.

Naast de amnestieacties heeft ook het Rodenbachjaar (1956), waarin katholieke en Vlaams-nationale jeugdorganisaties (zoals Zilvermewuwtjes en ADJV) samenwerkten aan de Rodenbachfeesten in Roeselare, bijgedragen tot een Vlaamse radicalisering onder de katholieke studenten.

De stichting van het tijdschrift *De Goedendag* (1952-'56), een initiatief van Leuvense studenten, was een nieuw geluid. Hoewel bestemd voor scholieren, speelde het blad ook aan de Leuvense uni-





versiteit, waar men nog heel wat offerde aan het folkloristische studentenleven, een rol door de inbreng van nieuwe themata: sociale problematiek, de culturele integratie Noord-Zuid, maar vooral door de opzet: meer interesse voor de Vlaamse problematiek te wekken bij de jongeren. Het blad ontsnapte aan de verzuilde structuren van toen: de bevestiging van het katholieke karakter verwees wel naar religieuze bezinning, maar stond verre van het typische triomfalisme in de toenmalige katholieke jeugdorganisaties.

De Goedendag kreeg een opvolger in Zeventien (1958-'61). Van de redactie maakten o.a. deel uit Walter Luyten, die talrijke studentenacties ten gunste van de amnestie leidde, en Wilfried Martens, die het in 1957 gestichte Vlaams Jeugdcomité voor de Wereldtentoonstelling voorzat. Dit comité bepleitte de noodzaak het tweetalig gelaat van België op de Brusselse Wereldtentoonstelling van 1958 te tonen en organiseerde al in november 1957 een protestdag tegen het unitaire en francofone karakter van de expo. Dat Jeugdcomité zette daarna zijn actie voort en vestigde de aandacht op Brussel en de taalgrens.

Opvallend in de samenstelling van het Jeugdcomité was de afwezigheid van de vrijzinnigen. Naast enkele neutrale (maar door katholieken geleide) groepen kwamen alleen katholieke en Vlaams-nationale organisaties voor. Maar de haast geïnstitutionaliseerde samenwerking van die twee illustreerde hoe de studenten van de traditionele partijpolitieke structuren weggroeiden. Heel in het bijzonder de CVP zag haar invloed op de studenten snel achteruitgaan. Daartegenover stond de groeiende aanhang van het Vlaams-nationalisme. In 1957 verschenen te Gent voor het eerst de Volksuniestudenten (VUS), een benaming die spoedig verander-

de in Vlaams-Nationale Studenten Unie (VNSU), die aan alle universiteiten een belangrijke aanhang zou verwerven en die in alle Vlaamse acties tot en met die om Leuven een vaste spil zou blijven, daar waar andere studentenorganisaties andere objectieven aan de Vlaamse strijd verbonden.

b) Samenwerking over de zuilen heen.

De eerste medewerking van vrijzinnige studenten (uit Gent) gebeurde in 1960 met acties tegen de talentelling. Spoedig volgden ook vrijzinnige Vlaamse studenten van de Brusselse universiteit.

In een periode van acht jaar hebben katholieke en vrijzinnige studenten samengewerkt in een hele reeks acties en manifestaties die doorslaggevend zijn geweest voor het uitzicht van de V.B. : tegen de talentelling (1960), in de eerste Mars op Brussel (1961), in de tweede Mars op Brussel (1962), in betogingen te Wemmel en te Wezembeek-Oppem (juni 1963), in de betoging voor federalisme en economische democratie te Antwerpen (1963), in het verzet tegen de uitspraak van het Belgisch episcopaat inzake de expansieplannen en de eenheid van de Leuvense universiteit (1966), in de betoging te Antwerpen voor overheveling van Leuven-Frans en splitsing van de Brusselse universiteit (5 november 1967), in de scholieren- en studentenstakingen tegen de beslissing van Leuven-Frans om te Leuven te blijven (januari-februari 1968). Die samenwerking verliep verre van rimpelloos. Zo kregen liberale en socialistische studenten te Gent al felle kritiek te horen uit de respectieve partijen n.a.v. hun deelneming aan de Marsen op Brussel en de grote betoging te Antwerpen. Het LSVV stond onder sterke partijdruk in de periode dat de unitair gezinde Omer Vanaudenhove de PVV voorzat. Deelneming aan Vlaamse acties, naast infiltraties van trozokisten, werd aanleiding voor de BSP om de SVSB, na het congres van 1965 over de onverenigbaarheden, op te doeken. In het vrijzinnige 't Zal wel gaan kwamen gelijksoortige spanningen aan de oppervlakte, een en ander in verhevigde mate door de moeilijk overbrugbare houding van liberalen en socialisten t.o.v. maatschappijkritiek, democratisering van het onderwijs, medebeheer enz.

Vlaamse acties en de ontbinding van oude organisaties of de afwijzing van de katholieke instellingen gingen het meest opvallend samen in het KVHV. Te Gent verdween het zelfs onder druk van het sterker wordende VNSU en van andere tegenstanders van een katholieke zuil, die o.m. een actieterrein vonden in nieuwe organisaties als de Studentenvakbeweging (SVB). Hoezeer het radicale flamingantisme veld gewonnen had en de binding met de traditionele zuilen en partijen gewijzigd was, kon te Gent al in 1967, maar vooral in 1968, afgelezen worden uit de stemmenpercentages en de namen van de deelnemende partijen bij de verkiezingen voor het studentenparlement: VNSU (aangevoerd door Wim van der Elst, zoon van de VU-partijvoorzitter), 40,5 %, Vlaams Sociaal Front 8,8 %, Links Eenheidsfront (net als de vorige groep ontstaan uit de SVB) 9,1 %, de Christen-Demokratische Studenten (CDS) 22,1 %, Liberaal Vlaams Studentenverbond (LSVV) 9,4 % en Belgisch Democratisch Studentenverbond 7,1 %.

c) Splitsing Leuven en Brussel en overheveling van Leuven-Frans naar Wallonië.

Het zwaartepunt van de Vlaamse studentenactie

lag evenwel te Leuven, omdat een belangrijke eis, splitsing en overheveling, zich hier lokaliseerde, én door de ideologische evolutie die zich hier voltrok.

De democratisering van het onderwijs bracht andere behoeften en noden onder de studenten aan het licht waaraan de bestaande studentenorganisaties niet altijd konden beantwoorden. Zo ontstonden het studentensyndicalisme, vormen van medebeheer, sociale diensten, subsidiëringen en gingen overkoepelende organismen (zoals de Vereniging van Vlaamse Studenten of VVS) een belangrijke rol spelen. Een opener houding in de Katholieke Kerk ging gepaard met een gemakkelijker geloofsverlating en het in discussie stellen van de kerkelijke structuren. Juist van Leuven uit klonken al vroeg stemmen voor het pluralisme in het onderwijs. De VVS hield daarover in 1965 een congres waarover de Leuvense student en KVHV-voorzitter Gaby Vandromme schreef in *De Nieuwe* (19 maart 1965): „... Het belangrijkste echter wat in deze interne probleemstellingen door het kongres gepresenteerd werd, was de unanieme optie voor een pluralistisch eenheidsonderwijs... Zeker geen vaag pluralisme, maar een aanwezigheid van diverse ideeën, het benaderen ervan met respect, en met de hoop ook zichzelf beter te herkennen. Dit positief pluralisme wordt door VVS niet alleen gevraagd voor de rijksuniversiteiten, maar ook - de pragmatici grinniken - voor de vrije universiteiten”.

Die kritiek bleef spoedig niet beperkt tot de kerkelijke structuren; de hele westerse kapitalistische maatschappij werd bestreden. Deze idee werd vooral verdedigd door de Studentenvakbeweging (SVB) (jz. ook aldaar), een organisatie met marxistisch-leninistische strekking. Mét (en soms in) het KVHV en mét de VNSU wierp de SVB zich in de strijd om Leuven.

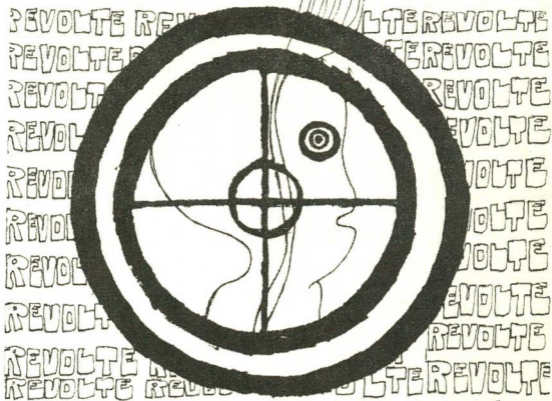
Het streven van de Vlaamse studenten naar de splitsing van de unitaire Franstalige Leuvense universiteit en het vertrek van Leuven-Frans naar Wallonië lag volkomen in de lijn van de V.B. Het KVHV-orgaan *Ons Leven* liet al in april 1946 een waarschuwing horen tegen een actie voor bilinguïsme in Leuven, waarvoor sommige professoren hun sympathie betuigden. Voordat de Franstaligen toch faciliteiten wisten te verkrijgen (door het Koninklijk Besluit van 30 november 1963), na een efficiënte druk op de regering door de Association du corps académique et du personnel scientifique de l'université de Louvain (ACAPSUL), schreef *Ons Leven* in 1963: „Deze a-sociale houding van Franssprekenden zijn we wel voor een deel gewend, andere dingen schokken ons erger: we weten zeer precies dat de hoogste academische overheden rechtstreeks druk uitoefenen om het opzet te verwezenlijken. Er werd persoonlijk aangedrongen bij partijinstanties om de franstalige school erdoor te halen”.

Van dat ogenblik af werden de pleidooien voor splitsing alsmaar krachtiger en de oproepen voor verhuizing van Leuven-Frans talrijker. De steun van andere universiteiten kwam o.m. via de VVS, die al in 1963 de eisen inzake Leuven aan die van de Vlaamse studenten van de Brusselse universiteit koppelde op het VVS-kongres van februari 1963: „De VVS eist 1° - De uitbreiding van het hoger onderwijs in Vlaanderen samen met de verhoging van het universitair peil in de bestaande universi-

ONS LEVEN

Weekblad van de Nederlandse Universitaire Gemeenschap - KVHV

79e jrg. - nummer 5 - 7 oktober 1966



een nieuwe oktoberrevolutie

Sjard

teiten. 2°- Dringt aan op de onmiddellijke en volledige verdubbeling van de Vrije Universiteit te Brussel. 3°- Dringt aan op de onmiddellijke en volledige splitsing van de katholieke universiteit te Leuven en op de noodzakelijke aanpassing van de rijkstoelagen voor beide vrije universiteiten”.

d) *Tot de val van de regering.*

Het feit dat de Vlaamse vrijzinnige belangen konden samengaan met de Vlaamse eisen inzake Leuven deed in de jaren 1966-'68 een daarvoor nooit gezien eenheidsfront van Vlaamse studenten ontstaan. Paradoxaal is dat intussen de spanningen tussen zgn. progressieven en zgn. traditionelen ten top stegen, vooral in het Leuvense KVHV. In 1967 was het KVHV en zijn orgaan *Ons Leven* feitelijk in handen gekomen van de SVB. Dit leidde tot uitgebreide wederzijdse kritiek en ontslagen. De uit het KVHV ontslag nemende SVB-ers schreven op 26 oktober 1967 in *Ons Leven*: „... Er is een democratische universiteit nodig, die echter niet kan groeien in een ondemokratisch systeem. Sociaal-ekonomische democratie is noodzakelijk, wil men de democratisering van het hoger onderwijs bereiken. Deze zienswijze houdt een optie in die het KVHV niet durft nemen. Hoe klein ons aandeel in de realisatie van het democratisch alternatief ook moge zijn, wij wensen ons volledig voor dit objectief in te zetten”. Hierop repliceerde een beheerder in hetzelfde nummer: „Als „vrije” vereniging kunnen wij ons aan geen enkele ideologische strekking binden. Wij menen dat het een kleine minderheid is, die wenst dat de naam KVHV zou geschrapt worden en vervangen door de „progressieve” (synoniem voor „uiterst linkse”) SVB”.

Uiteindelijk zouden KVHV, VNSU en SVB een gemeenschappelijke actie blijven ontplooiën, die een hoogtepunt beleefde tijdens de Leuvense stu-

dentente-revolte die halfweg januari 1968 begon met de bekendmaking van de expansieplannen van Leuven-Frans. Leuven-Nederlands werd volledig verlamd door een algemene staking. Het kwam tot arrestaties van Leuvense studentenleiders. De studentenactie breidde zich uit naar alle andere Vlaamse universiteiten, instellingen voor hoger onderwijs en middelbaar onderwijs. Vlaanderen beleefde een periode van dagelijkse stakingen en betogingen van studenten en scholieren uit alle soorten onderwijs. Daags na „zwarte dinsdag” (6 februari 1968), waarop het hele secundair en hoger onderwijs in Vlaanderen staakte en manifesteerde, viel de regering-Vanden Boeynants op het probleem Leuven.

3. NIEUWE ORIENTATIES OF IMPASSE ?

a) *Internationale en marxistische richting.*

Zodra het principe van de overheveling van Leuven-Frans en van de splitsing van de Vrije Universiteit te Brussel politiek erkend was, vielen de motieven voor eensgezinde studentensamenwerking weg en stonden alle wegen open voor de uiteenlopende tendensen.

De stromingen die de internationale studentenrevoltes verwekt hadden, konden een vruchtbaar werkterrein vinden in de nationale strijd om Leuven en ze hadden er hier voor een deel hun succes aan te danken. Deze tendens zette zich door in Vlaanderen na de val van de regering-Vanden Boeynants, maar slaagde er niet meer in acties op gang te brengen die de omvang aannamen van die om Leuven. Ze hadden trouwens hun actieterrein verlegd. Het ging nu om volledige informatie en volledig medebeheer in de universiteit, steun aan stakende fabrieksarbeiders en mijnwerkers, het uitlokken van „wilde stakingen”, de problematiek van de derde wereld, aanvallen op de wereld van de geneeskunde en van de rechtspraak enz. Deze opeenvolgende extreem-linkse studentenbewegingen of bewegingen met sterke aanhang onder de studenten, nl. SVB, Marxistisch-leninistische Beweging (MLB), Alle Macht aan de Arbeiders (Amada) en Revolutionaire Arbeidersliga (RAL), hebben niet de minste binding met de officiële moskougezinde communistische partij in België, de KP.

De marxistische golf is anno 1974-'75 aan de Vlaamse universiteiten aan het teruglopen. Genoemde groepen bekleeden nog invloedrijke posities in het studentenleven, maar raken geleidelijk geïsoleerd in een amorfe, soms „vaaglinkse” studentenmassa.

b) *Herstelpogingen.*

Zowel ten overstaan van het doorbreken van de verzuiling als tegen de marxistische stromingen ontstonden herstelbewegingen.

Een averechts voorbeeld was al in 1965 de opheffing van de Gentse SVSB, die niet meer aan het Belgische socialistische partijpatroon beantwoordde.

Een nog duidelijker voorbeeld was dat van de heroprichting, in januari 1969 te Gent, van het verdwenen KVHV, dat duidelijk zijn christelijk karakter ging bevestigen, zoals blijkt uit de stichtingsverklaring (Ons Verbond, januari 1969): „De kristelijke wereldbeschouwing, waartoe tenminste de helft van de studenten aan de Gentse universiteit behoren, vond geen vaste grond meer onder de voeten, en moest alle initiatieven op Vlaams, sociaal en economisch gebied overlaten aan de in leven

gebleven ideologische studenterverenigingen..." Ook het LVSV, dat te Brussel een sterk matigende rol had gespeeld in de studentenrevolte, bevestigde zijn oude liberale en vrijzinnige bindingen. Ook de katholieke partij vond in christen-democratische studentenverenigingen pogingen om het studentenpubliek voor zich te herwinnen.

De versterking van de traditionele zuilen en de wijze waarop de traditionele partijen het cultuurpact uitwerkten, kunnen deze herstelbewegingen beïnvloeden.

c) *Voortzetting van de Vlaamse Beweging.*

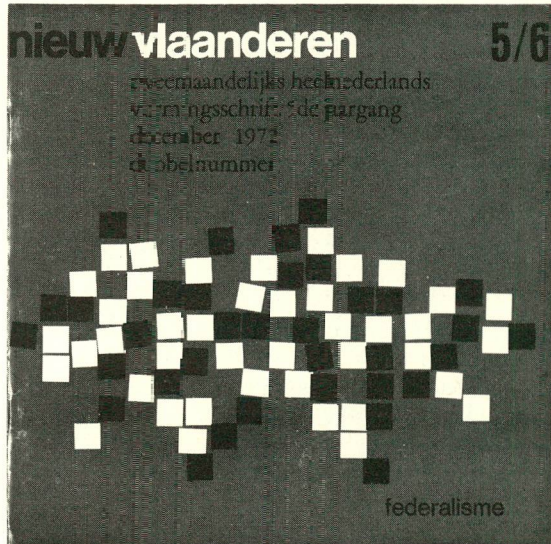
Tegenover het afwijzen van de V.B. door de extreem-linkse groepen en tegenover allerlei herstelbewegingen pogen het VNSL en het Leuvense KVHV de continuïteit van de V.B. te bevestigen. Het Leuvense KVHV is sterk verzwakt uit de tegenstellingen en ideologische disputen gekomen. In de winter van 1959 hadden de disputen zich hier toegespitst op de studentendeelneming aan de Limburgse mijnstaking. De ideologische twisten en wederzijdse uitsluitingen zorgden ervoor, dat de uiteindelijke „overwinnaar" met zijn voortzetting van het KVHV ook de indruk kon wekken van een herstelmanoeuvre. In dezelfde lijn ligt het tijdschrift *Nieuw Vlaanderen* (gesticht in 1967), dat in het spoor van *De Goedendag* en *Zeventien* (maar nuzonder studentenleiding) bij de scholieren ruimere belangstelling wil wekken voor de Vlaamse problematiek en die van buitenlandse volksminderheden. Het blad noemt zich Vlaams-nationaal en wil streven naar een zelfstandig Vlaanderen.

d) *Conclusie.*

In de Vlaamse studentenbeweging is anno 1974-'75 een soort vacuüm ontstaan. De impasse is onloochenbaar. Ze gaat samen met een onzekerheid over de doelstellingen van de V.B. in het algemeen.

Totnogtoe kan sedert 1958 geen enkele studenten- of scholierenorganisatie erin slagen de weg naar een voltooiing van de V.B. en de schaalvergroting in de belangstelling van de Vlaamse jeugd tot een synthese uit te werken en de studenten weer in grotere getale voor vernieuwde doelstellingen van de V.B. te mobiliseren.

De historie van de Vlaamse studentenbeweging tijdens de 30 naoorlogse jaren leert dat de evolutie



naar zo'n synthese af te rekenen zal hebben met ideologisch dogmatisme, het toespitsen op links-rechts tegenstellingen, het herstel van de zuilen en daarmee gepaard gaand een mogelijke heropleving van de klerikaal - anti-klerikaal-tegenstelling.

LITERATUUR : *Almanak van 't Zal wel gaan*; - *Hernieuwen*; - *Ons Leven*; - *Deze Tijd*; - *De Goedendag*; - *Zeventien*; - *Nieuw Vlaanderen*; - *Documentatieblad*; - *Feiten en Meninge*n; - *De Nieuwe*; - H. Cammaer, *Jeugdwerk in Vlaanderen*, in J. van Echelpoel e.a. *Jeugdwerk in perspectief* (1969); - *De januarirevolte te Leuven* (1968); - *Dossier Leuven* (1969).

LIONEL VANDENBERGHE en ERIK VANDEWALLE